

Vztah dětí předškolního věku k seniorům z pohledu rodičů

Simona Hudíková

Bakalářská práce
2021

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Simona Hudíková**
Osobní číslo: **H18615**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Vztah dětí předškolního věku k seniorům z pohledu rodičů**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury o problematice vztahu dětí předškolního věku k seniorům.
Vymezení teoretických východisek zaměřených na vztah dětí předškolního věku k seniorům a roli rodičů při vytváření těchto vztahů.
Příprava metodiky empirické části, stanovení výzkumného cíle.
Realizace kvantitativně orientovaného výzkumu prostřednictvím dotazníku pro rodiče dětí předškolního věku.
Zpracování, vyhodnocení a interpretace získaných dat.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a formulace závěrů výzkumu.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Fergusson, E., Maughan, B., & Golding, J. (2008). Which children receive grandparental care and what effect does it have? *Journal Of Child Psychology, 49*(2), 161-169.
- Hasmanová Marhánková, J., & Štípková, M. (2018). *Prarodičovství v současné české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- Majerčíková, J. (2012). *Rodina s předškolákem: výskum rodín s deťmi predškolského veku*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
- Rabušicová, M., Kamanová, L., & Pevná, K. (2011). *O mezigeneračním učení*. Brno: Masarykova univerzita.
- Vágnerová, M. (2012). *Vývojová psychologie: dětství a dospívání* (Vyd. 2., rozš. a přeprac.). Praha: Karolinum.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Barbora Tallová, Ph.D.**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **7. října 2020**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2021**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

Ve Zlíně dne 27. listopadu 2020

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 27.4.2021

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá vztahem dětí předškolního věku k seniorům. Cílem práce bylo zjistit pohled rodičů na vnímání seniorů dětmi předškolního věku a dozvědět se, jakým způsobem rodiče podporují vztah svých dětí k seniorům. Teoretická část práce popisuje sociální vývoj dětí předškolního věku, seniorský věk a mezigenerační vztahy. Praktická část se věnuje kvantitativnímu výzkumu, který byl uskutečněn prostřednictvím anonymního dotazníku určeného rodičům dětí předškolního věku žijících v okrese Brno-venkov. Výsledky výzkumu popisují pohled rodičů na vztah dětí k seniorům a na přínos tohoto vztahu a také osvětlují způsob podpory těchto vztahů rodiči.

Klíčová slova: emoční vývoj, mezigenerační učení, socializace, sociální vývoj

ABSTRACT

The bachelor's thesis concerns about the relationship of preschool children towards seniors. The purpose of the work was to find out the parents' point of view of the perception of seniors by preschool children and find out how they support relationship of their kids to seniors. The theoretical part describes the social development of preschool children, seniors age and intergenerational relationships. The practical part is dedicated to quantitative research, which was accomplished by an anonymous questionnaire designed for parents of preschool children by parents living in the district of Brno-venkov. The results of the research describe the parents' point of view of the children's relationship with the elderly and the benefits of this relationship, and also describes the way how parents support these relationships.

Keywords: emotional development, intergenerational teaching, social development, socialization

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Barboře Tallové, Ph.D. za odborné vedení, připomínky a vstřícný přístup během zpracování mé práce.

Dále děkuji manželovi a celé rodině za trpělivost, pomoc a podporu poskytovanou po celou dobu studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 DÍTĚ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU.....	11
1.1 ROZVOJ EMOCÍ U DĚTÍ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU.....	11
1.2 SOCIALIZACE DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	12
2 SENIORSKÝ VĚK.....	13
2.1 FYZICKÉ A PSYCHICKÉ ZMĚNY PROVÁZEJÍCÍ STÁRNUTÍ.....	13
2.2 AGEISMUS	14
3 RODINA.....	15
3.1 VLIV RODINNÝCH INTERAKCÍ NA VÝVOJ DĚTÍ	15
3.2 SENIOR A JEHO ROLE V RODINĚ	16
3.3 VLIV RODIČŮ NA VYTVÁŘENÍ VZTAHU DĚTÍ K OSTATNÍM LIDEM.....	17
3.3.1 Vztahy mezi rodiči a prarodiči.....	18
4 MEZIGENERAČNÍ UČENÍ.....	19
4.1 MEZIGENERAČNÍ UČENÍ MEZI PRARODIČI A VNOUČATY	19
4.2 MEZIGENERAČNÍ KOMUNIKACE A VZTAHY.....	20
5 MOŽNOSTI VZÁJEMNÉ SPOLUPRÁCE RODIN A SENIORŮ	21
II. 22	
PRAKTICKÁ ČÁST	22
6 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	23
6.1 VÝZKUMNÉ CÍLE A OTÁZKY	23
6.2 VÝZKUMNÉ METODY A VÝZKUMNÉ NÁSTROJE	23
6.2.1 Předvýzkum.....	24
6.3 VÝZKUMNÝ VZOREK	24
7 VYHODNOCENÍ ZÍSKANÝCH DAT	28
8 DISKUSE A ZÁVĚRY VÝZKUMU.....	46
8.1 OBLAST 1 – JAK Z POHLEDU RODIČŮ VNÍMAJÍ DĚTI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU SENIORY?	46
8.2 OBLAST 2 – JAKÝ PŘÍNOS MÁ SETKÁVÁNÍ DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU SE SENIORY Z POHLEDU RODIČŮ?	47
8.3 OBLAST 3 – JAKÝM ZPŮSOBEM RODIČE PODPORUJÍ VZTAH DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU K SENIORŮM?.....	48
8.4 DOPORUČENÍ PRO PRAXI	49
ZÁVĚR	50
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	52
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	54
SEZNAM GRAFŮ	55
SEZNAM TABULEK.....	56
SEZNAM PŘÍLOH.....	57
PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK.....	58
PŘÍLOHA P II: TABULKY ANALYZOVANÝCH DAT	66

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je pohled rodičů na vztah dětí předškolního věku k seniorům. Podnětem k výběru tohoto tématu byla moje práce učitelky v mateřské škole, kde vnímám problémy, se kterými se potýkají dnešní rodiče předškolních dětí. Rodiče hledají způsoby, jak se při současné změně životního stylu postarat nejen o své děti, ale současně nezapomínat ani na své rodiče. Otázka mezigeneračních soužití a soužití je v naší společnosti aktuální a mezilidskými vztahy se mimo jiné zabývá také RVP PV (2018), kde je v oblasti „Dítě a ten druhý“ jako jeden ze vzdělávacích záměrů uvedena podpora utváření vztahů dítěte k ostatním lidem, posilování prosociálního chování a postojů. Je zde zmíněno mimo jiné i vedení dětí k úctě ke stáří. Uvědomuji si, jak jsou rozvoj a podpora kontaktů mezi generacemi důležité nejen pro děti, ale i pro všechny zúčastněné, a z toho důvodu vnímám potřebu umožnit dětem častější interakce se seniory, a to i v rámci činností v mateřské škole.

Bakalářská práce se zabývá mezigeneračními vztahy, především pohledem rodičů na vztahy mezi dětmi předškolního věku a seniory. Práce zjišťuje, jak je tento vztah důležitý nejen pro děti a seniory, ale i pro samotné rodiče. Teoretická část se v první kapitole věnuje předškolnímu věku dítěte, jeho sociálnímu vývoji. Druhá kapitola popisuje specifika seniorského věku. Ve třetí kapitole se zabývám rodinou, vlivem rodinných interakcí na vývoj dítěte a rolí rodičů při utváření vztahu dětí k ostatním lidem. Poslední kapitola definuje mezigenerační učení a komunikaci a jejich význam. Na závěr jsou uvedeny možnosti pomoci od seniorů rodinám s dítětem předškolního věku.

Praktická část představuje kvantitativní výzkum, jehož hlavním cílem je zjistit pohled rodičů na vztahy dětí předškolního věku k seniorům v okrese Brno-venkov. Dílčí výzkumné otázky se zabývají tím, jak z pohledu rodičů děti předškolního věku vnímají seniory a jaký přínos a kvalitu má setkávání dětí předškolního věku s touto věkovou skupinou. Dále se také zaměřují na způsob podpory vztahu dětí k seniorům rodiči a jejich vlastní vnímání seniorů. Potřebná data k výzkumu byla získána prostřednictvím anonymního dotazníku určeného rodičům dětí předškolního věku, který byl rozeslán e-mailem ředitelkám vybraných mateřských škol v okrese Brno-venkov.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DÍTĚ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

Bakalářská práce se zabývá vztahy dětí předškolního věku k seniorům, a jak tyto vztahy vnímají rodiče ze svého pohledu. Nejdříve je třeba vymezit období předškolního věku dítěte a k jakému sociálnímu a emočnímu vývoji dochází právě v této fázi života.

Za předškolní období je Vágnerovou (2014) považováno období trvající od 3 do 6–7 let dítěte, přičemž jeho konec není vymezen pouze fyzickým věkem, ale také sociálně – nástupem dítěte do základní školy. Langmeier a Krejčířová (2018) uvádí, že předškolní věk lze pojmenovat také jako „věk mateřské školy“, kdy výchova v mateřské škole navazuje na výchovu v rodině a dítě dále rozvíjí. Také zmiňují, že toto období může být považováno za kritické v rámci osvojování sociálních kontrol a sociálních rolí tím, že dochází k postupné diferenciaci vztahů dítěte k okolí. Vágnerová (2014) potvrzuje diferenciaci vztahů v tomto období, charakteristickým stabilizací pozice dítěte ve světě, fantazijním zpracováním informací a intuitivním uvažováním neovlivněným logikou, typickým pro tento věk. Představy si dítě přizpůsobuje vlastním možnostem poznání a aktuálním potřebám. To ovlivňuje jeho komunikaci a uvažování, které je egocentrické a pro dítě představuje určitou jistotu. V tomto období, nazývaném také „období iniciativy“, má dítě potřebu něco vytvářet, samo zvládat, a tím si potvrdit kvalitu své osobnosti. V sociální oblasti probíhá příprava dítěte na život ve společnosti a je typická přesahem rodiny a rozvíjením vztahů s vrstevníky. Od dítěte to vyžaduje přijetí řádu upravujícího chování k ostatním lidem v různých situacích. Dítě se učí prosadit se a spolupracovat. Vývojové změny se odrážejí ve hře, při které začíná být důležitá sdílená aktivita spojená s prosociálním chováním.

1.1 Rozvoj emocí u dětí v předškolním věku

Vágnerová (2014) zmiňuje, že právě v předškolním věku dochází u dětí k rozvoji emoční inteligence a vztahových emocí, a tím začínají lépe chápat nejen své pocity, ale i pocity ostatních lidí. Částečně již ovládají projevy svých emocí, rozlišují význam, příčiny vzniku a vnější projevy jednotlivých emocí, přestože ještě plně neporozumí jejich komplexnějšímu významu. Shapiro (2009) popisuje emoční inteligenci jako složku sociální inteligence, kdy si dítě všímá nejen vlastních pocitů a emocí, ale i pocitů a emocí ostatních lidí, a přemýšlí a jedná podle toho. Lze sem zařadit mimo jiné rozvoj laskavosti, sebevědomí a úcty k ostatním.

Převažující emoční ladění dle Vágnerové (2014) závisí nejen na temperamentu dětí, ale i na jejich zkušenosti, pocitu bezpečí a jistoty v rodině. Z toho vyplývá, že citová

rovnováha předškolních dětí je z velké míry závislá na chování jemu blízkých lidí jak mezi sebou, tak k dítěti samotnému. Děti, které tuto jistotu v rodině nenachází, reagují častěji nepřiměřeně a nerozumí tak dobře ostatním lidem ani samy sobě.

„V sociálním kontextu se dále zpřesňují a diferencují city, jako je láska, sympatie a nesympatie, ale rozvíjí se i soucit či pocity sounáležitosti.“ (Vágnerová, 2014, s. 223)

1.2 Socializace dětí předškolního věku

Pavel Řičan (2006) nazývá předškolní předškolní věk základním obdobím socializace a začleňováním dětí do společnosti. Shapiro (2009) uvádí schopnost naučit se vycházet s ostatními lidmi jako nejdůležitější pro pocit úspěšnosti a uspokojení v životě jedince. K fungování ve společnosti děti potřebují rozeznávat různé společenské situace, jejich interpretaci a vhodnou vlastní reakci a očekávání a potřeby druhých lidí sladit se svými vlastními potřebami a očekáváním.

Mnoho sociálních zkušeností získávají děti v předškolním věku nejen s vrstevníky, ale i s dospělými, kdy sociální učení probíhá jak výchovným působením záměrně, tak ze strany dospělých nezáměrně – vlastním příkladem a vzorem. Při vývoji sociálních vazeb prochází dítě složitou diferenciací vztahů k blízkým lidem v rodině (rodiče, sourozenci) a současně i v širším sociálním prostředí, kde dochází k postupnému osvojování rolí a norem, a pro rozvoj těchto vztahů jsou velmi důležité emoce a prožitky (Mertin & Gillernová, 2010). To potvrzuje i Čáp (2007), když uvádí, že k vývoji a utváření morální stránky osobnosti dítěte v průběhu socializace dochází prostřednictvím sociálního učení, a to napodobováním chování členů sociální skupiny, ve které se pohybuje, a osvojováním jejích norem a názorů, a tím se utváří osobnostní rysy jeho chování k ostatním lidem. Podle Mertina a Gillernové (2010), aby dítě zvládlo všechny nároky socializace, potřebuje pomoc dospělého. Podmínkou je vymezení hranic – mantinelů individuálně podle dítěte, láska a bezpodmínečné přijetí.

V této kapitole je shrnut sociální a emoční vývoj dítěte od 3 do 6 let věku a vymezeno období, které je v této práci uvedeno jako předškolní věk dítěte, jak uvádí Vágnerová (2014). Vyplývá z toho, že v tomto období dochází k velkému rozvoji osobnosti dítěte diferencováním vztahů a sociálních vazeb. Mertin a Gillernová (2010) poukazují na to, že na emoční a sociální vývoj dítěte má velký vliv rodinné prostředí. Neméně důležitými jsou pro tento vývoj dětí předškolního věku senioři.

2 SENIORSKÝ VĚK

Druhá kapitola vymezuje pojetí seniorského věku a stáří, vnímání jeho počátku společností a zmiňuje problémy a situace, které se osob v seniorském věku dotýkají. Je zde stanoven věk seniora stěžejní pro tuto bakalářskou práci.

Haškovcová (2010) definuje začátek období, kdy se člověk stává seniorem a vstupuje do další etapy života, mezi 60. a 74. rokem. Oproti tomu Langmeier a Krejčířová (2018) zmiňují posun hranice společenského označení člověka za starého v průběhu vývoje společnosti směrem nahoru a v současnosti udávají dolní hranici stáří v 65 letech. Pro tuto bakalářskou práci je stěžejní věk seniora 60 let a více, jak uvádí Haškovcová (2010).

Podle Haškovcové (2010) se u každého jedince v průběhu života mění pohled na stáří a jeho vnímání, přijetí a hodnocení. Z toho podle Sýkorové (2007) vyplývá stáří jako sociální konstrukt, přičemž se zabýváme jeho počátkem, očekáváním směrem k lidem považovaným za staré a jednáním s nimi. Popisuje změny probíhající ve stárnoucím organismu jako postupné, a naopak vyzdvihuje získanou životní modrost a zkušenosti včetně psychické vyrovnanosti. Přesto je vnímání stáří ovlivněno mýty, nedůvěryhodnými a stigmatizujícími vlastnostmi, tvořenými a udržovanými dnešní společností, která je zaměřena na výkon, úspěch, mládí či ekonomickou prosperitu, a tím vytváří základy ageismu – diskriminace, nebo naopak paternalismu – laskavé ochrany „nemohoucích a infantilních“ seniorů, stavící je do pasivní a submisivní role.

2.1 Fyzické a psychické změny provázející stárnutí

Stárnutí je přirozený proces, který nelze zastavit, ale pouze zpomalit. Mění se nejen tělesný vzhled jedince, ale mimo jiné dochází i k povahovým změnám. Začíná se projevovat citová labilita, přecitlivělost, ztráta motivace a sebevědomí, projevuje se vztahovačnost, snižuje se adaptabilita. Postupem času se ztrácí jak fyzická, tak psychická výkonnost (Haškovcová, 2010). Thorová (2015) potvrzuje spojitost psychického stárnutí se stárnutím fyzickým. Intelektuální výkony zůstávají zachovány, i když je smyslová činnost oslabena. S narůstajícím věkem slábne schopnost využívat nové podněty a nastupuje určitá stereotypnost myšlení. Významné změny se odehrávají i v citové oblasti. Dochází k projevům depresivních nálad a stavů úzkosti a zvyšuje se zranitelnost, často se dostavuje rezignace. Seniori postupně přestávají být odolní vůči námaze a zátěžovým situacím, ztrácí iniciativu a vytrvalost. Omezují se sociální kontakty.

Přesto, jak uvádí Sýkorová (2007), se lze domnívat, že staří lidé mohou být odborníky na sociální komunikaci, kteří mají vysoké společenské kompetence i schopnost a dovednost vstupovat do vztahů ve společnosti. Samotní senioři považují udržování sociálních vazeb za podstatný prvek potřebný ke zvládnutí stárnutí a stáří. Oceňují zájem, pozornost a podporu druhých, včetně respektu ke své osobě. Z výsledků výzkumu publikovaného Sýkorovou (2007) vyplývá skutečnost, že na seniory je třeba nahlížet jako na jedince schopné akceptovat odlišnosti druhých lidí, jejich potřeby a zájmy. Navíc se o nich dle zjištění dá hovořit jako o asertivních osobách schopných nezávislého rozhodování o společenských kontaktech a podporujících zájmy mladších generací.

2.2 Ageismus

Základem ageismu jsou představy o stáří jako neproduktivním období a s tím spojená nevšimavost ke starým lidem a jejich potřebám. Ageistické chování je zjevné už i u dětí a dospívajících, kdy se projevuje v situacích při setkání v dopravních prostředcích nebo na ulici. V rodinách potom nejčastěji dochází k násilí páchanému na seniorech (Sýkorová, 2007). Čírtková (2020) popisuje způsoby násilí vůči seniorům v rodině nejen jako fyzické napadání, ale patří do něj i pasivní formy jako zanedbání péče, odebrání důchodu a bránění sociálním kontaktům. Sami senioři podle výsledků výzkumu (Sýkorová, 2007) považují za přiměřenou sociální pomoc starým lidem projevení úcty, slušnost, společenské ocenění a ohled na jejich důstojnost.

Jirásková (2005) uvádí, že předsudky spojované s osobností seniorů, jako je pasivita, sobeckost, pohodlnost, bezohlednost atp., podporují vznik negativního chování vůči nim. Naopak časté setkávání prarodičů a vnoučat a kvalitní blízké vztahy mezi nimi mohou v budoucnu předcházet negativním postojům i vůči ostatním seniorům (Tam et al., 2006).

„Ageismus můžeme chápat jako proces systematického stereotypizování a diskriminace lidí pro jejich stáří (...). Ageismus dovoluje mladším generacím vidět starší lidi odlišné od nich samých, a proto jim brání, aby se se staršími lidmi identifikovali jako s lidskými bytostmi (...). (Butler, 1975 in Vidovičová, 2008, s. 111)

V této kapitole byly shrnuty změny, které provází každého člověka v seniorském věku, tedy že se mění nejen tělesná, ale i psychická stránka osobnosti. Okrajově se dotýká i problematiky ageismu ve společnosti (Čírtková, 2020). Protože, jak uvádí Rabušicová et al. (2011), rodina tvoří základní prostředí nejvýznamnější pro vývoj dítěte, následující kapitola se zabývá právě rodinou a jejím vlivem.

3 RODINA

Třetí kapitola definuje rodinu, její uspořádání a vztahy mezi jejími jednotlivými členy.

Rodinu je možné podle Haškovcové (2010) vymezit jako společenství osob, které k sobě pojí buď manželství, nebo pokrevní příbuznost. Tzv. malá rodina je tvořena většinou rodiči a jejich dětmi. Dále existuje tzv. velká rodina, do které patří pokrevní příbuzní tři generací a více. Majerčíková (2012) na základě výzkumu charakterizovala rodinu s dítětem předškolního věku jako manželský svazek rodičů, v 57,5 % ve věku 26 až 35 let. Společnou domácnost s prarodiči nesdílelo 76,2 % rodin. V rodinách převládala pozitivní atmosféra, rodiče u dětí podporovali úctu a lásku k ostatním členům rodiny a přátelské postoje.

Trendem společného soužití v jedné domácnosti v současné době je jednogenerační nebo dvougenerační rodina. Významnou proměnou rodiny je variabilita modelů. Narůstají počty rozvodů a alternativních životních stylů, kdy děti vychovává pouze jeden rodič. V těchto případech mohou prarodiče sehrávat významnější roli v podpoře nejen dětí, ale i rodičů (Rabušicová et al., 2011).

Bertini (2013) jako další fenomén v naší společnosti uvádí tzv. sandwichovou rodinu, kvůli zvyšujícímu se věku prvorodiček. Pro střední generaci, tj. rodiče, tak vzniká potřeba nalezení rovnováhy v péči o vlastní malé děti a současně o staré příbuzné, většinou rodiče. Z důvodu nutnosti dělit čas mezi děti a seniory mívají pečovatelé kvůli vyčerpání pocit selhání. Naopak sociologická šetření Sýkorové (2007) nepotvrzují tzv. sandwichový syndrom, přetížení ani zklamání střední generace, vzhledem k tomu, že podporu této generaci zpětně poskytují samotní senioři.

3.1 Vliv rodinných interakcí na vývoj dětí

„Rodina vždy plnila funkci reprodukční a socializační. Její ekonomická, emocionální a výchovná funkce měla v průběhu dějin různě výrazné důrazy.“ (Haškovcová, 2010, s. 53)

Průcha (2013) tuto tezi potvrzuje na základě odborných diskurzů různých oborů, např. psychologie, pedagogiky a sociologie. Rodinu lze pokládat za primární edukátor, místo potvrzování, primární socializační jednotku dětí a také místo, kde se učí všichni její členové. Podle Rabušicové et al. (2011) rodina vytváří prostředí nejvýznamnější pro vývoj dítěte a rozhodujícím způsobem ovlivňuje to, jaký jedinec z něj vyroste.

Šulová (2010) uvádí důležitost interakcí mezi rodiči a dítětem od jeho narození, která se začíná projevovat v předškolním věku. Tato interakce tvoří základ vývoje svědomí,

pochopení etických principů a jejich začlenění do životních postojů u dětí (Šulová, 2010). Podle Bertini (2013) potřebují děti ke svému rozvoji a prospívání především rodičovskou lásku, pozornost a jejich čas. Aby byly schopné postupného osamostatnění potřebují citovou podporu a pocit přijetí za každých okolností.

Thorová (2015) potvrzuje spojitost chápání sebe sama, druhých i světa dítětem jeho vnitřním modelem fungování vytvořeným kolem 3 let podle vazby k pečovateli, kdy získává víru v ostatní lidi a uvědomuje si vlastní hodnotu. To ovlivňuje následné sociální interakce i budoucí schopnost péče o druhé.

3.2 Senior a jeho role v rodině

Diverzita forem rodinných vztahů v současné společnosti zahrnuje různé varianty příbuzenských i nepříbuzenských vztahů. V rodinách se objevují vztahy s různou mírou vzájemných citů, zeměpisné vzdálenosti, frekvence setkávání a oboustranné pomoci. Rodičům poskytují rodinní senioři, většinou prarodiče, nejen pomoc s péčí o děti, ale často i finanční podporu. Dále fungují jako rádci v tíživých životních situacích a poskytují nejen materiální a praktickou, ale i emocionální podporu (Sýkorová, 2007).

Narozením dítěte do rodiny se rozšiřuje rodinná síť a posilují se v ní sociální kontakty. Pro prarodiče má jejich nová role osobní důležitost, představuje pro ně zdroj radosti a pokládají ji většinou za velmi důležitou ve svém životě. K nejčastěji realizovaným aktivitám prarodičů s vnoučaty bez přítomnosti rodičů patří společný čas prožitý o prázdninách a svátcích či péče o děti v době nemoci. Dále sem můžeme zařadit společné výlety, návštěvy představení v divadlech a kinech nebo jinou širokou řadu aktivit. Část prarodičů ale nepocítuje potřebu a důvod ke svému angažování v péči o vnoučata. Nejčastějším důvodem bývá to, že rodiny si péči o děti zajišťují samy a význam má velká vzdálenost bydlišť prarodičů a vnoučat. Někteří prarodiče nemohou o vnoučata pečovat kvůli prodlužující se pracovní kariéře, péči o jinou osobu nebo pro nezáměr o pomoc ze strany rodičů vnoučat (Vidovičová, Galčanová & Petrová Kafková, 2015). To se projevilo i ve výzkumu (Hasmanová Marhánková & Štípková, 2018) kdy frekvenci péče prarodičů ovlivňuje nejen vzdálenost bydliště vnoučat a jejich počet, ale hlavně kvalita vztahů mezi prarodiči a rodiči dětí a v neposlední řadě i gender prarodičů. Vymezuje charakter péče a požadavky ze strany rodičů dětí včetně možných konfliktních situací.

Z výzkumu (Fergusson, Maughan & Golding, 2008) ve Velké Británii vyplynulo, že intenzita pomoci rodičům odráží často i aktuální vztah mezi matkou a babičkou.

Výsledkem výzkumu je zjištění klíčové role prarodiče v životě vnoučat a to, že rodiče vnímají péči prarodiče jako prospěšnou pro dítě. To potvrzuje Vágnerová (2007), kdy uvádí působení prarodičů na vnoučata jinou kvalitou stimulace, kdy ve vztahu k nim jsou emocionálnější a klidnější, dětem se více věnují a poskytují jim zpětnou vazbu. Oproti rodičům u dětí rozvíjí a podporují jiné vlastnosti a dovednosti, důraz kladou na jiné hodnoty a normy, utváří a formují jejich osobnost. Pro dítě představují psychosociální pojistku, která doplňuje působení rodičů. Podle Haškovcové (2010) vzájemná sounáležitost mezi prarodiči a vnoučaty dokazuje oboustrannou potřebu těchto vztahů. Prarodiče učí vnoučata překonávat životní překážky. „*Prarodiče poskytnou dítěti představu o životním kontinuu, o zrání a případně stárnutí člověka se všemi průvodními jevy.*“ (Šulová, 2010, s. 159)

Souralová a Žáková (2020) uvádí vliv každodenního kontaktu při třígeneračním soužití mezi prarodiči a vnoučaty, kdy děti vnímají seniory jako běžnou součást svého života díky častým oboustranným interakcím.

3.3 Vliv rodičů na vytváření vztahu dětí k ostatním lidem

Říčan (2006) uvádí jako hlavní úkol rodičů předat dětem ty nejlepší dovednosti a postoje, které převzali nejen od vlastních rodičů, ale i prostřednictvím jiných zdrojů, aby se mohly stát platnými a činnými členy společnosti. Učí je adaptaci na složitosti společenských vazeb, přijetí kultury vlastního národa a lidským citům.

U dětí do věku 6 až 10 let se učení děje především nápodobou. Vnímají emoce a prožívání rodičů, především neverbální způsob komunikace, jako jsou gesta, mimika, tón hlasu apod. Také si uvědomují jejich postoje, které přebírají i do budování vlastních vztahů s ostatními lidmi (Šulová, 2010). Proto způsob, jakým přistupují rodiče k prarodičům a seniorům obecně, dítě přejímá a bere jako normu svého chování. Rodiče umožňují dětem dlouhodobě a bez záměru sledovat a vnímat atmosféru i interakce mezi členy rodiny, a zprostředkovávají tak dítěti možnost identifikace se vzorem (Svoboda, 2020).

„*Během života svých dětí jsou rodiče „konfrontováni“ se zásadně důležitým, ale často obtížným úkolem: naučit potomky hodnoty a pravidla, která jsou nutná, aby mohli ve společnosti účinně fungovat, a zároveň podporovat jejich touhu po sebevyjádření a rozvíjení svébytných zájmů a schopností.*“ (Bertini, 2013, s. 73)

3.3.1 Vztahy mezi rodiči a prarodiči

Vágnerová (2007) uvádí rodiče jako hlavní zprostředkovatele vztahu dětí předškolního věku s prarodiči, případně seniory obecně. Svými postoji určují intenzitu a kvalitu vztahu dětí ke starší generaci, a tak vymezují prostor prarodičům k jejich setkávání s vnoučaty a společně prožitému času. Nejčastěji rodiče od prarodičů očekávají podporu a případnou pomoc, ale za předpokladu, že prarodiče budou respektovat jejich pravidla a že způsob výchovy dětí přenechají na rozhodnutí rodičů. Podle Hasmanové Marhánkové (2015) z různých studií vyplývá jasná představa rodičů o spolupráci s prarodiči. Od očekávají od nich aktivní životní styl, soustředěnost na budování vztahů s vnoučaty a zajištění zábavy, ne pouze primární péče, tedy rozvíjení osobnosti dětí prostřednictvím aktivit. V očekáváních ze strany rodičů se odráží standardy společnosti zaměřené na individualismus, kdy je důležitý osobnostní rozvoj a produktivita při aktivním stárnutí. V rozporu s tímto se ale objevuje protichůdný požadavek vůči prarodičům jako dostupnému a samozřejmému zdroji pomoci, který je přístupný a rodičům dle potřeby kdykoli pomůže s péčí o děti.

V této kapitole byla popsána definice rodiny a to, jaké rodinné modely v dnešní době můžeme nalézt. Je uveden význam a potřeby rozvíjení vztahů v rodinách a očekávání jednotlivých generací, vzájemné interakce mezi nimi, a hlavně vliv rodinného prostředí na vývoj osobnosti a postojů (Šulová, 2010). Ty se formují při mezigeneračním učení a komunikaci, proto se těmito tématy zabývá následující kapitola.

4 MEZIGENERAČNÍ UČENÍ

Rodina je prvním místem, kde dochází k mezigeneračnímu učení. Jedná se o vzájemný přenos zkušeností, postojů a poznatků. Učení má podobu společné činnosti v rodině, je uskutečňované při interakcích v konkrétních situacích a činnostech a všechny zúčastněné generace (děti, rodiče i prarodiče) mají možnost se učit. Mezigenerační učení probíhá nejen v rámci rodiny, ale také obecně mezi generacemi. „*Starší generace je studnicí neocenitelných zkušeností, poznatků, je nositelem tradic.*“ (Rabušicová et al., 2011, s. 39)

Podle Haškovcové (2011) se vztah dětí k seniorům formuje už v nukleární rodině. Děti postupně uplatňují podobný přístup, jaký viděly u svých rodičů při péči o jejich prarodiče. Dětem předškolního věku může setkávání se seniory přinášet mnoho silných emocionálních prožitků, díky nimž se mění jejich vnímání stereotypů a hodnoty. Senioři fungují také jako mediátoři mezigeneračních vztahů nejen v rodinách, ale i obecně. Mezigenerační učení může v současné dynamicky se rozvíjející společnosti poskytovat také důležitou kontinuitu. Rabušicová et al. (2011) uvádí přínos celoživotního učení uvnitř rodiny, jako osobní naplnění pro jednotlivce, které je zajišťováno prostřednictvím předávání hodnot, obecných historických zkušeností, rodinné historie a tradic. Jedinečnou sociální skupinu tvoří fungující rodina, v níž probíhá učení sebe i druhého na základě společně sdíleného času a prostoru při interakcích jejích členů (Rabušicová et al., 2011).

4.1 Mezigenerační učení mezi prarodiči a vnoučaty

Role prarodiče je v mezigeneračním učení vnoučat specifická. Oproti rodičům mají více životních zkušeností, nadhled a také vnoučatům věnují více času a pozornosti. Mezi metody, při kterých k mezigeneračnímu učení mezi prarodiči a vnoučaty dochází, je možné zařadit pozorování, společné činnosti, rozhovor, aktivizační činnosti – hra. Podle výzkumů se učení promítá do tří oblastí: znalosti, sociální dovednosti a senzomotorické dovednosti. Do znalostí se řadí především znalost rodinné historie, historie obecně, přírody a umění. Při sociálním učení se zdokonaluje dovednost řešit společenské situace a klidně jednat, skromnost a střídmost, samostatnost, umění spolupráce, posilování vztahů nejen k vrstevníkům, ale především úcta ke stáří. U senzomotorických dovedností se jedná o sport, zručnost při domácích pracích, hru na hudební nástroj, ruční práce apod. Při vzájemném kontaktu se u dětí zdokonaluje vyjadřování a komunikační dovednosti díky přátelskému a láskyplnému přístupu. K učení ale dochází obousměrně. Vnoučata pomáhají

prarodičům v orientaci v moderních technologiích a v dalších situacích, které přináší současná doba (Rabušicová et al., 2011).

Společný čas prarodičů s vnoučaty je rozdělen i genderově. Ze strany babiček jde spíše o péči a podle zjištění vnímají babičky svoji roli tak, že se učí nové věci. Naopak dědečkové se staví do role „vyučujících“, mentorů předávajících vnoučatům znalosti a dovednosti. Většinou se jedná o kutilství, práce kolem domu, na zahradě a sport (Vidovičová et al., 2015).

4.2 Mezigenerační komunikace a vztahy

Semrádová (Semrádová, 2005, in Jirásková, 2005) považuje mezigenerační komunikaci za nepostradatelnou složku života. Do této oblasti může patřit například i vzdělávání, při kterém se setkávají různé generace, které pojí společný zájem. Řadí se sem komunikace jak bezprostřední, tak i zprostředkovaná např. novými technologiemi. Základem komunikace v každém případě zůstává akceptace druhé osoby. Pro efektivní komunikaci mezi generacemi je potřeba ve společnosti hledat společná témata, ochotu ke spolupráci a také odstranění a překonávání překážek dorozumívání.

Při mezigenerační komunikaci je třeba brát v úvahu rozdíly mezi jednotlivými lidmi různého věku, které jsou podmíněny odlišnými postoji kvůli rozdílným životním zkušenostem daných různými historickými kontexty či jejich fyzickým, kognitivním a psychosociálním charakterem. Objevují se i názory, že jedinci různých generací jsou součástí různých kultur, a proto je možné mezigenerační komunikaci chápat také jako interkulturní. K překonání generačních kategorizací a stereotypů přispívají vzájemná mezigenerační setkání a komunikace, která jsou důležitá především pro generaci mladší se sklonem se kontaktům se staršími lidmi vyhýbat, i když na druhou stranu lze uvažovat i o tom, zda k tomu nedochází i ze strany seniorů. Vztahy mezi generacemi jsou ovlivněny i proměnami společnosti (její modernizací a postmodernizací). Ukazuje se, že i v nových podmínkách zůstávají mezigenerační vztahy stejně silné, pouze se mění způsob jejich projevu. Potvrzuje se ochota vzájemné pomoci v rámci širší rodiny i přes nezávislost jednotlivých generací (Rabušicová et al., 2011).

Teorie skupinové dynamiky vysvětluje mezigenerační vztahy tak, že soudržnost rodiny ovlivňuje interakce mezi jejími členy. Ve fungující soudržné rodině jsou vztahy přátelské, její členové mají podobná očekávání a věnují se společným činnostem (Rabušicová et al., 2011).

5 MOŽNOSTI VZÁJEMNÉ SPOLUPRÁCE RODIN A SENIORŮ

V poslední kapitole jsou zmíněny možnosti spolupráce rodin a seniorů mimo rodinu. Jaké možnosti měly rodiny s dětmi předškolního věku dříve a jaké možnosti spolupráce se seniory mimo rodinu se jim nabízí dnes?

Před rokem 1989 se zcela běžně o vnoučata staraly babičky, ženy středního věku, případně dědečkové, a automaticky přebírali péči o vnoučata. Další možností byly „paní na hlídání“ z řad seniorek bez vnoučat nebo s vnoučaty již odrostlými. Jejich služby byly neoficiální, placené a zatěžovaly rozpočet mladých rodin. Proto se využívaly krátkodobě, pouze v době nemoci dětí (Haškovcová, 2010).

Po roce 1989 se předpokládalo, že matky budou využívat možnost zůstat dlouhodobě s dětmi doma a docházelo k rušení jeslí a mateřských škol. Tyto předpoklady se nenaplnily, mladé ženy mají zájem a potřebu pracovat, ale babičky, které by se mohly o vnoučata starat, nejsou dostupné z důvodů posunutí věku odchodu do důchodu. Tím se komplikuje situace mladých rodin, kde se o malé děti nemohou nebo nechtějí starat prarodiče, a služby profesionálních chův či soukromé dětské skupiny jsou pro ně z finančních důvodů nedostupné (Haškovcová, 2010).

Langmeier a Krejčířová (2018) se zmiňují o prospěšnosti aktivizačních projektů zapojujících seniory v rámci dobrovolnické činnosti např. do pomoci mladým matkám nebo rodinám v těžké životní situaci, rodinám s těžce nemocným či handicapovaným dítětem atp. Jedná se o oboustranně výhodnou a obohacující spolupráci, kdy aktivní senioři mohou tímto řešit svoje sociální a emoční uplatnění, smysluplné naplnění vlastního života a uplatnění svých schopností. Dětem je naopak zprostředkována jiná kvalita zážitků, prožitků a vztahů než s rodiči a rodičům podpora při zaměstnání a péči o rodinu.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 METODOLOGIE VÝZKUMU

Praktická část této bakalářské práce se zabývala vztahem dětí předškolního věku k seniorům z pohledu jejich rodičů. Zaměřuje se na to, jak rodiče vnímají vztah svých dětí předškolního věku k seniorům, následně na přínos setkávání těchto dětí a seniorů a také na způsob podpory vztahu mezi těmito dvěma věkovými skupinami ze strany rodičů.

Pro účely výzkumu této bakalářské práce byl zvolen kvantitativní design, který podle Gavory (2010, s. 36) umožňuje výsledky výzkumu zobecnit „na celou populaci“. Jako metoda sběru byl použit dotazník, jehož prostřednictvím je možné oslovit velké množství respondentů se zaručením jejich anonymity (Chráska, 2007).

6.1 Výzkumné cíle a otázky

Hlavním výzkumným cílem tohoto šetření bylo zjistit pohled rodičů na vztah dětí předškolního věku k seniorům v okrese Brno-venkov. V rámci **dílčích cílů** se výzkum konkrétně zabýval názory rodičů na vnímání seniorů dětmi předškolního věku, zda má setkávání dětí předškolního věku a seniorů z pohledu rodičů nějaký přínos a zaměřilo se i na způsob podpory vztahů těchto dvou věkových skupin ze strany rodičů.

Hlavní výzkumná otázka

Jaký je pohled rodičů na vztahy dětí předškolního věku k seniorům v okrese Brno-venkov?

Dílčí výzkumné otázky

- 1) Jak z pohledu rodičů vnímají děti předškolního věku seniory?
- 2) Jaký přínos má setkávání dětí předškolního věku se seniory z pohledu rodičů?
- 3) Jakým způsobem rodiče podporují vztah dětí předškolního věku k seniorům?

6.2 Výzkumné metody a výzkumné nástroje

Pro účely výzkumu této bakalářské práce byl jako metoda sběru dat použit anonymní dotazník. Tato metoda umožňuje oslovení většího počtu respondentů a získání potřebného počtu dat v relativně krátkém čase. Dotazníkové šetření bylo realizováno elektronicky. Dotazník o celkovém rozsahu 28 otázek tvořilo 22 obsahových položek pomyslně rozdělených na dvě části. První část o 11 položkách se zabývala konkrétními informacemi o vztazích respondentů a jejich dětí k vlastním prarodičům, praprarodičům, případně blízkému seniorovi v rodině (dále je uvedeno vždy jedno označení). Předpokladem

pro relevantní data tedy byla skutečnost, zda seniora v rodině opravdu mají. Proto jako úvodní otázka dotazníku byla zvolena filtrační položka, která se dotazovala na přítomnost seniorů ve věku 60 a více let v blízké rodině a na to, zda se s nimi děti stýkají. Pokud respondenti odpověděli kladně, následovaly ještě dvě kontaktní položky týkající se informací o tom, zda se o ně starají a jak vzdálené je jejich bydliště, a položky první a druhé části dotazníku. V opačném případě byli respondenti přeměrováni k druhé části dotazníku, která čítala taktéž 11 položek a směřovala k obecnému pohledu rodičů na seniory v kontextu vztahů k předškolním dětem. Závěr dotazníku tvořily položky zjišťující demografické údaje respondentů jako jejich věk, počet dětí a vztah k nim (matka/otec).

Při analýze dat tohoto výzkumného šetření bylo využito metody jejich uspořádání a sestavení tabulek četností. Následné výsledky v procentech byly graficky znázorněny prostřednictvím prstencových, pruhových a sloupcových grafů.

6.2.1 Předvýzkum

V rámci výzkumu byl nejdříve zrealizován předvýzkum k ověření funkčnosti vytvořeného dotazníku. Předvýzkumu se zúčastnilo 6 náhodně vybraných respondentů – rodičů dětí žijících v okrese Brno-venkov. Po vyplnění dotazníku byli požádáni o vyjádření k jednoznačnosti a srozumitelnosti otázek v dotazníku. Z odpovědí vyplynulo, že všechny otázky jsou formulovány jasně a srozumitelně, respondenti neměli problém s jejich pochopením a s výběrem z nabízených odpovědí, žádnou otázku k doplnění nenavrhli. Také celkovou délku dotazníku a čas na jeho vyplnění považovali za přiměřené. Na základě výsledků analýzy získaných dat byly v dotazníku upraveny některé položky tak, aby lépe splňovaly požadavky výzkumu.

6.3 Výzkumný vzorek

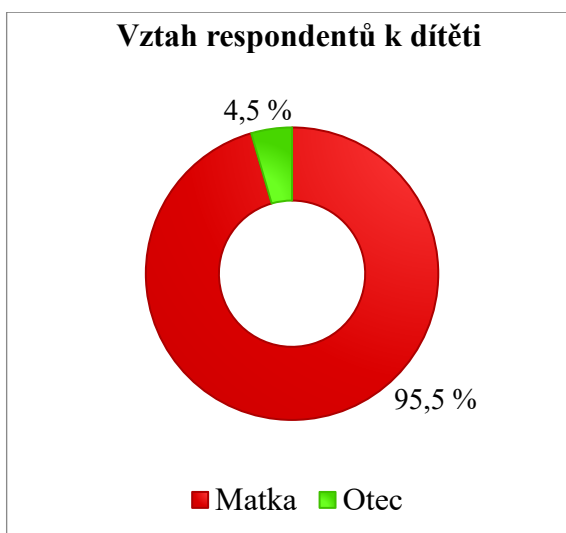
Základní výzkumný soubor této bakalářské práce tvoří rodiče dětí předškolního věku žijící v Jihomoravském kraji.

Výběrový soubor zahrnuje rodiče dětí předškolního věku žijící v okrese Brno-venkov.

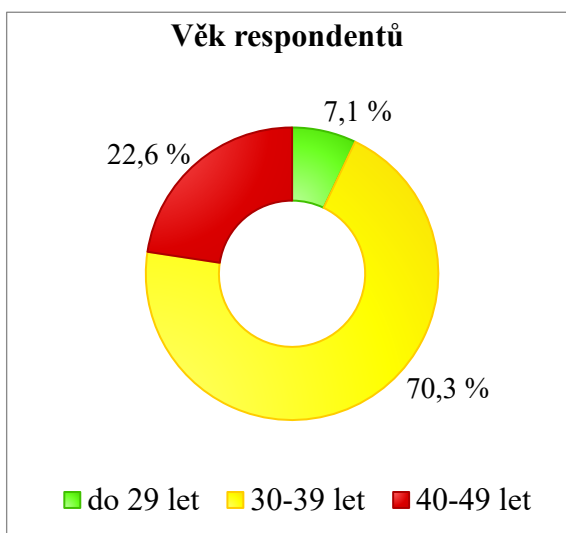
Výběr respondentů byl proveden stratifikovanou metodou losování ze 14 měst a 10 městysů okresu Brno-venkov. Vylosováno bylo 6 měst/městysů, a to Rosice (3 MŠ), Kuřim (2 MŠ), Ivančice (3 MŠ), Pozořice (2 MŠ), Rajhrad (1 MŠ) a Újezd u Brna (1 MŠ). Celkem se jednalo o 12 mateřských škol. Ve vylosovaných městech byly e-mailem osloveny

ředitelky těchto mateřských škol s žádostí o distribuci elektronického dotazníku rodičům dětí navštěvujících mateřskou školu.

Výběrový výzkumný soubor tohoto výzkumného šetření byl tvořen 155 respondenty. Dominovaly matky, a to 148 k 7 otcům (Graf 1). Co se týče věku respondentů, nejpočetnější byla věková skupina 30-39 let o 109 odpovědích. Ve věku 40-49 let bylo 35 osob a 11 osob do 29 let (Graf 2).

Graf 1: Vztah respondentů k dítěti

Graf 2: Věk respondentů

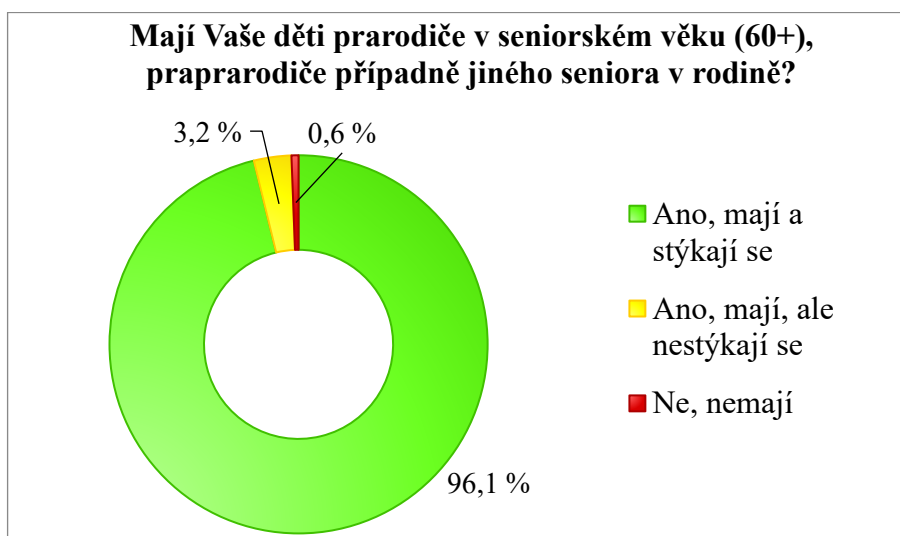
Respondenti vztahovali odpovědi ke svým dětem v předškolním věku, kterých uvedli vzhledem k poslední odpovědi (4 a více dětí) zhruba 161 ve věku 3 až 6 let (Tabulka 1).

Dotazník byl adresován pouze rodičům s předškolním dítětem, tudíž každý respondent měl minimálně jedno dítě požadované věkové skupiny.

Tabulka 1: Věkové kategorie dětí

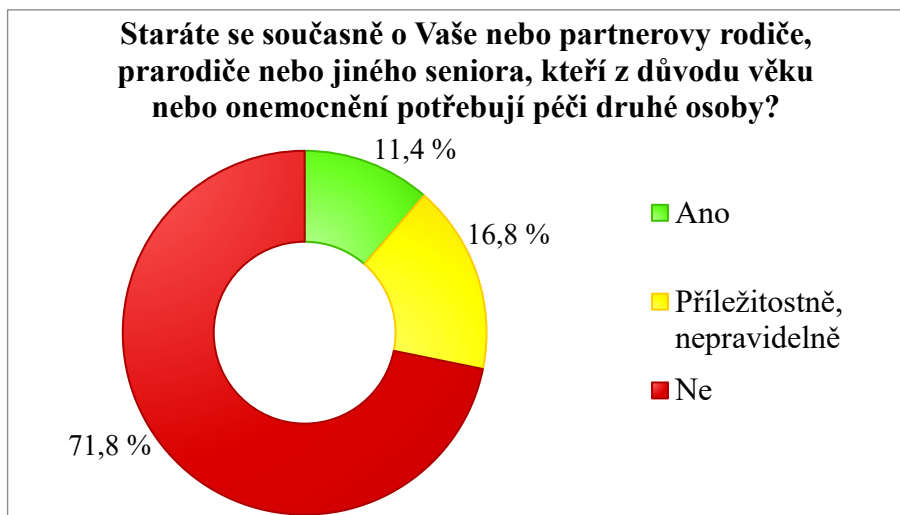
	žádné v tomto věku	1 dítě	2 děti	3 děti	4 a více dětí
do 2 let	115	40	0	0	0
3–6 let	25	101	27	0	2
7 a více let	71	54	27	2	1

Jak již bylo zmíněno u metody sběru dat, anonymní dotazník obsahoval filtrační položku. Pro získání relevantních dat u určitých položek odpovídalo méně respondentů, kteří splnili filtrační podmínku. Konkrétně se jednalo o 149 respondentů, jejichž děti mají v blízké rodině seniora a stýkají se s ním. Podmínku nesplnilo 6 respondentů, neboť 5 jich uvedlo, že seniora v rodině sice mají, ale nestýkají se, a jedna osoba uvedla, že jej nemají v rodině vůbec (Graf 3).

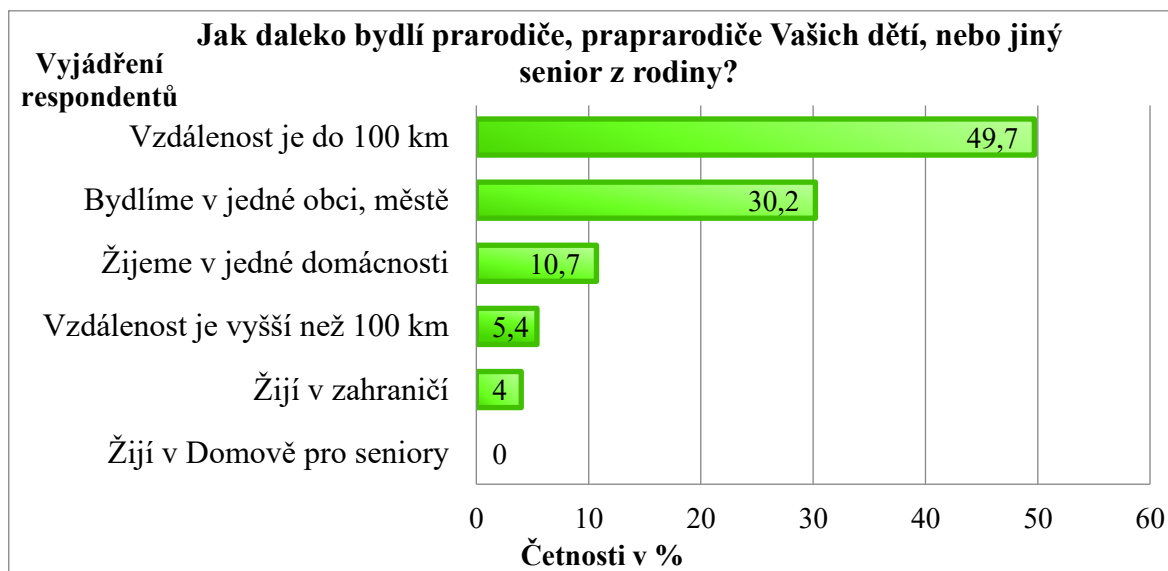
Graf 3: Senior (60+) v rodině

Názory respondentů na problematiku výzkumného šetření mohou být ovlivněny i skutečností, zda se o seniora starají. Týká se to tedy 17 respondentů z počtu 149 rodičů, kteří odpověděli kladně, 25 osob se stará pouze příležitostně, nepravidelně či jako výpomoc pečující osobě. A 107 se o seniora nestará (Graf 4).

Graf 4: Péče o rodinného seniora z důvodu jeho věku nebo onemocnění

Za důležitou informaci, ovlivňující pohled respondentů na téma výzkumu, lze považovat i vzdálenost jejich bydliště od klíčového seniora. Z počtu 149 respondentů jich 16 sdílí se seniorem jednu domácnost, 45 jich bydlí v jedné obci a 74 je vzdáleno do 100 km (mimo předchozí dvě možnosti). Vzdálenost s rodinným seniorem více než 100 km uvedlo 8 osob a 6 respondentů uvedlo, že žije v zahraničí (Graf 5).

Graf 5: Vzdálenost bydliště rodinného seniora

Výběrový výzkumný soubor této bakalářské práce můžeme v charakterizovat tak, že je tvořen matkami ve věku 30–39 let, které žijí od svých či partnerových rodičů či prarodičů ve vzdálenosti do 100 km či v jedné obci a nemusí se o ně starat z důvodu jejich věku nebo onemocnění. Mají v průměru jedno dítě předškolního věku, které se s tímto blízkým seniorem stýká.

7 VYHODNOCENÍ ZÍSKANÝCH DAT

Na každou dotazníkovou položku neodpovídal vždy plný počet respondentů, tj. 155, v závislosti na jejich odpovědích v některých z předchozích položek.

- Na položky 1, 15-25 odpovídalo všech 155 respondentů;
- Položky 2-6, 10-14 se týkaly 149 respondentů;
- Odpovědi u položek 8-9 vyplňovalo 142 respondentů;
- Na položku 7 odpovědělo 139 respondentů.

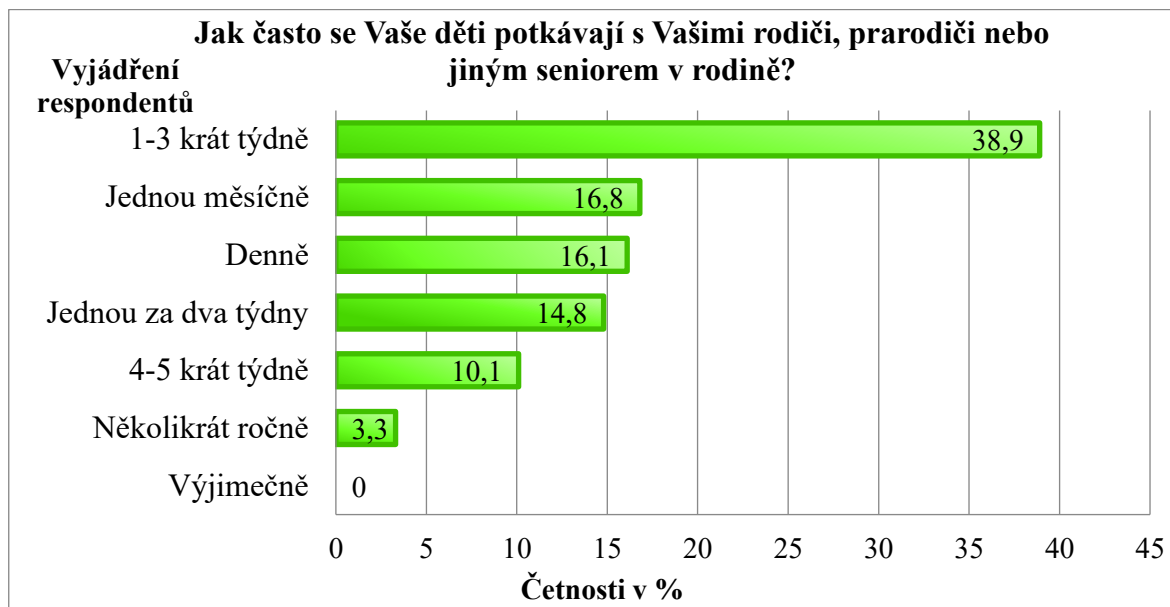
V dotazníkové položce č. 4 bylo zjišťováno, zda **děti respondentů vyhledávají kontakt s prarodiči** (Graf 6). Na tuto otázku odpovídalo 149 rodičů. Netýkala se respondentů, kteří prarodiče v seniorském věku nemají a nebo se s nimi nestýkají. Většina respondentů, konkrétně 138, odpověděla kladně, 9 uvedlo málokdy a 2 osoby odpověděly, že jejich děti kontakt s prarodiči nevyhledávají (Tabulka 6). Dle analyzovaných dat z dotazníkového šetření se děti v přítomnosti prarodiče zdají rodičům šťastné a spokojené (Graf 13), čemuž odpovídá i vyjádření respondentů, že 92,6 % dětí kontakt s prarodiči vyhledává.

Graf 6: Kontakt dětí s prarodiči, případně praprarodiči

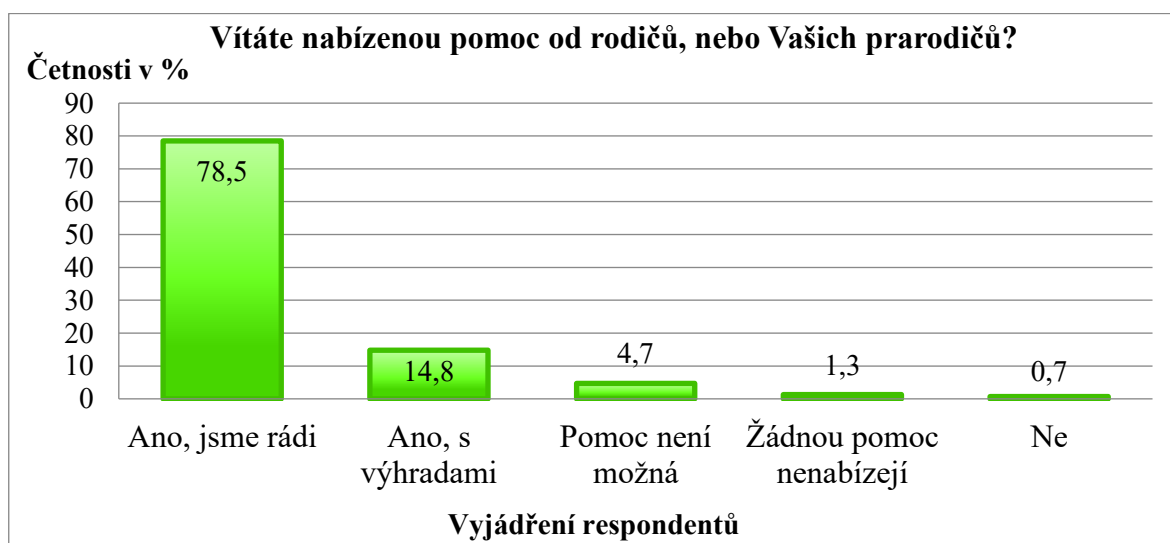
Otázka dotazníku č. 5 se zabývala **frekvencí setkávání dětí respondentů s prarodiči, případně praprarodiči** (Graf 7). Tato položka se týkala 149 rodičů. Setkávání dětí s prarodiči, případně praprarodiči se nejčastěji uskutečňuje 1–3krát týdně, což uvedlo 38,9 % respondentů. Možnost „jednou měsíčně“ zvolilo 16,8 % a „denně“ 16,1 %. Podle sdělení 22 rodičů se tyto dvě věkové skupiny setkávají jednou za dva týdny a 15 jich uvedlo, že 4–5 krát týdně. Děti 5 respondentů se s prarodiči setkávají pouze několikrát ročně

(Tabulka 7). Nejčastější frekvence setkávání zobrazená v Grafu 6 odpovídá zjištění, že 49,7 % respondentů se svými dětmi žije ve vzdálenosti do 100 km od bydliště prarodičů (Graf 5).

Graf 7: Frekvence setkávání dětí a rodinných seniorů

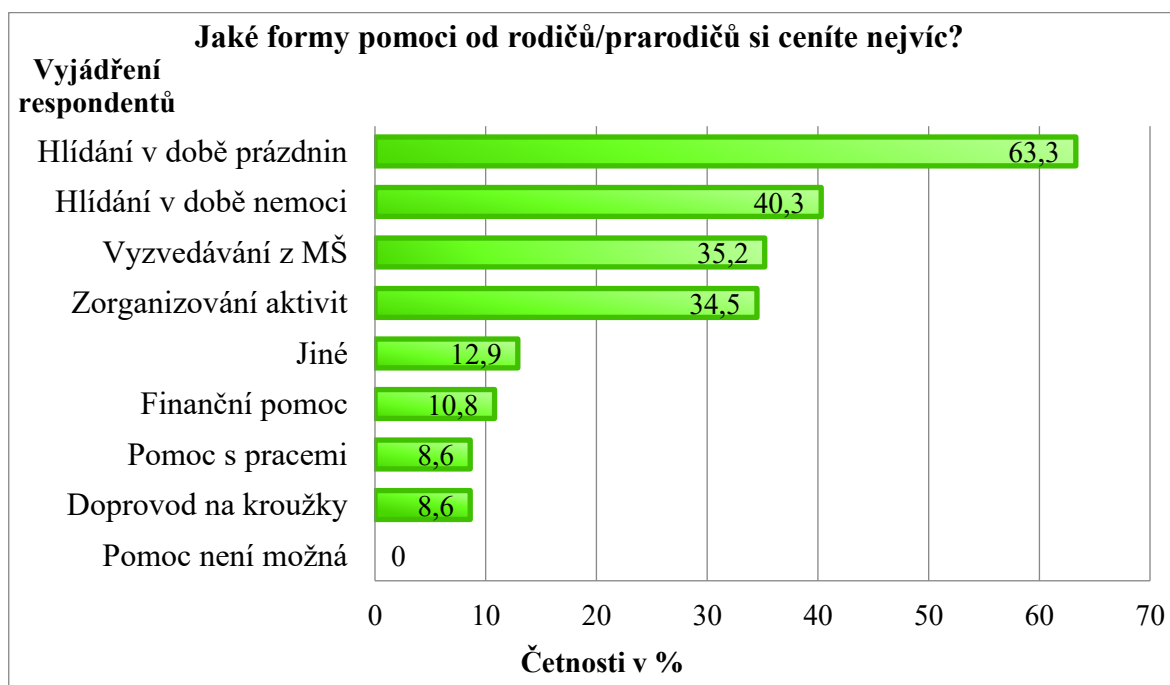
Dotazníkovou položkou č. 6, na kterou odpovídalo 149 respondentů, se zjišťovalo, zda **rodiče vítají nabízenou pomoc od svých rodičů, případně prarodičů** (Graf 8). Kladně odpovědělo 139 osob (78,5 %) s tím, že 14,8 % rodičů má k nabízené pomoci určité výhrady. Pomoc není nabízena 7 respondentům vzhledem ke zdravotnímu stavu či věku jejich rodičů a 2 z jiných důvodů. Jeden respondent o nabízenou pomoc nestojí (Tabulka 8).

Graf 8: Postoj rodičů k nabízené pomoci

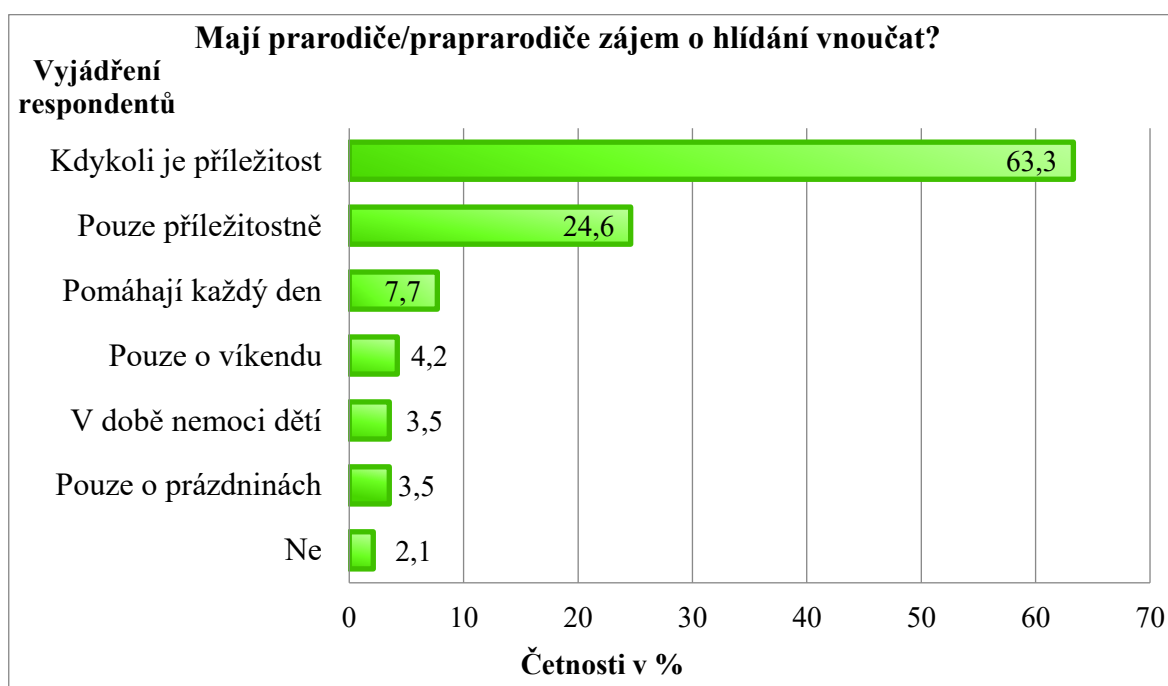
Dotazníková položka č. 7 zjišťuje, **jaké pomoci od svých rodičů si respondenti nejvíce cení** (Graf 9). V této položce mohli respondenti označit více možností. Týkala se 139 rodičů, kteří uvedli v položce č. 6 uvítání pomoci od prarodičů. Nejvíce si cení hlídání dětí o prázdninách v 88 případech (63,3 %) a v době nemoci v 56 případech (40,3 %). Dále 49 respondentů (35,2 %) uvedlo vyzvedávání dětí z mateřské školy a 48 (34,5 %) zorganizování aktivit a programu pro děti v jejich volném čase. V menší míře rodiče předškolních dětí volili možnosti finanční pomoci, doprovod dětí na kroužky či pomoc s domácími pracemi. Možnosti konkrétně se vyjádřit využilo 18 respondentů (Tabulka 9). Tito si nad uvedené možnosti cení pomoci od svých rodičů či prarodičů např. formou občasného vaření (ve 2 případech) či hlídání dětí večer či mimo zmíněnou nemoc a prázdniny (8 rodičů). Od 6 respondentů se také objevila informace, že si cení prostého společného času, který s dětmi stráví, a nemají na mysli hlídání. Jeden respondent uvedl, že si cení zájmu prarodičů o děti ve formě telefonátů a pohlednic, které jim posílají, a jeden z rodičů si cení vzájemné lásky.

Výsledky získané výzkumem a zobrazené v Grafu 9, kdy rodiče nejvíce oceňují pomoc formou hlídání dětí, ukazují spokojenost 88,7 % rodičů s přístupem prarodičů k dětem v době, kdy je hlídají.

Graf 9: Nejvíce oceňované formy pomoci od rodičů/prarodičů

Dotazníková položka č. 8 se zabývá **zájmem prarodičů či praprarodičů o hlídání svých vnoučat** (Graf 10). Rodiče mohli uvést více možností. Tato položka se netýkala respondentů, kteří v položce č. 6 uvedli, že pomoc ze strany prarodičů není možná. Ze 142 rodičů jich 63,3 % uvedlo hlídání dětí prarodiči, kdykoli se naskytne příležitost, a 7,7 % pomoc každý den. U 24,6 % respondentů mají prarodiče zájem o hlídání vnoučat pouze příležitostně. O víkendech hlídá děti 4,2 % prarodičů, 3,5 % pouze o prázdninách a stejný počet rodičů uvedl hlídání v době nemoci dětí. O hlídání dětí nemají zájem 3 z prarodičů (Tabulka 10).

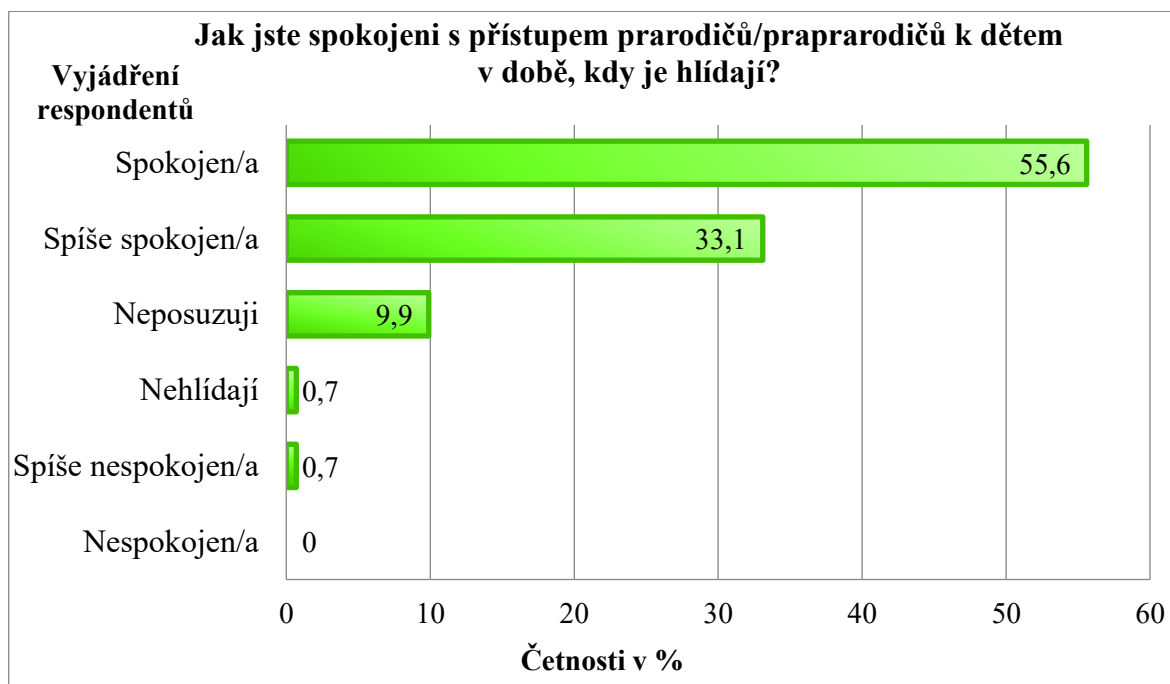

Graf 10: Zájem prarodičů o hlídání vnoučat

Devátá položka dotazníku u **rodičů předškolních dětí zkoumala, zda jsou spokojeni s přístupem prarodičů k dětem v době, kdy je hlídají** (Graf 11). Na tuto otázku odpovídalo 142 respondentů. Neodpovídali na ni ti rodiče, u nichž prarodiče nemají zájem o hlídání vnoučat (Graf 10), a také ti, kteří prarodiče nemají nebo se s nimi nestýkají (Graf 3), případně děti nehlídají. Většina respondentů, konkrétně 126 ze 142 (88,7 %) odpověděla kladně. Přístup prarodičů k dětem neposuzuje 14 rodičů (9,9 %) a pouze jedna osoba uvedla, že je spíše nespokojena (Tabulka 11).

Na základě výsledků uvedených v Grafu 11 si lze vyvodit spokojenost s přístupem prarodičů k dětem v době hlídání, která je ovlivněna tím, že 98 % rodičů považuje děti v přítomnosti prarodičů za spokojené a šťastné (Graf 13). Mimo to jejich postoj ovlivňuje i vnímání tohoto času 81,2 % rodiči, jako přínosného pro děti (Graf 14). Dalším faktorem

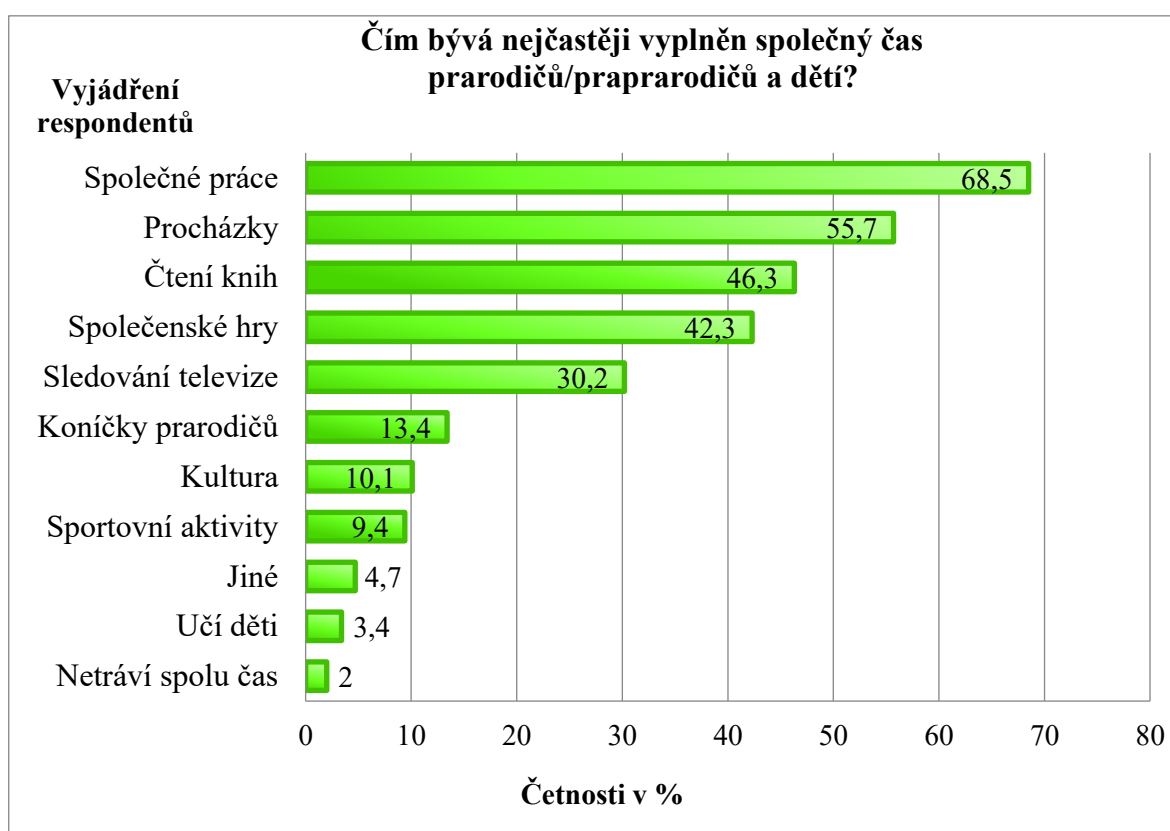
ovlivňujícím spokojenost rodičů mohou být i aktivity, kterým se společně prarodiče s vnoučaty věnují (Graf 12).

Graf 11: Spokojenost s přístupem k dětem v době hlídání

Položkou výzkumného šetření č. 10 zjišťujeme, **jak nejčastěji tráví prarodiče s vnoučaty společný čas** (Graf 12). Položka se týkala 149 rodičů. Respondenti mohli zvolit více možností a také toho využili. Absolutní četnost vystoupala na hodnotu 426, z tohoto důvodu není výsledné procentuální vyjádření rovno 100 %. Dle rodičů nejčastěji tráví prarodiče s dětmi čas společnými pracemi, jako je např. vaření či práce na zahradě, což uvedlo 68,4 % (102 respondentů). Procházky a výlety zmínilo 55,7 % (83 rodičů), čtení knih a vyprávění 46,3 % (69 rodičů), hraní společenských her či karet 42,3 % (63 odpovědí). Prarodiče s dětmi sledují televizi ve 45 případech (30,2 %) (Tabulka 12). Další možnosti jsou zastoupeny v menší míře. Pokud respondentům plně nevyhovovala nabídka činností, mohli sami napsat, jak je vyplněn společný čas prarodičů a dětí. Této možnosti využilo sedm respondentů, aby uvedli zejména konkrétní aktivity jako např. hra „na schovávanou“ či „na honěnou“, kopání s balonem, hraní na zahradě nebo piknik. Dále zmínili aktivity dle aktuální nálady jako kreslení, stavění kostek či debatování. Uvedli také hry na mobilu a úkoly, tedy pracovní listy na rozvoj schopností dětí. Jediná odpověď nevyzněla velmi příznivě: „*Nechají je hrát si na zahradě, nakrmí je a pak jim pustí televizi (doma TV nemáme).*“

Vyhodnocením výsledků z Grafu 12 je možné potvrdit vnímání společného času dětí a prarodičů jako přínosného, stejně jako to vnímají rodiče (Graf 14). Prarodiče dětem poskytují množství podnětů a možností k jejich rozvoji, díky těmto aktivitám s nimi děti vyhledávají kontakt (Graf 6) a ve společnosti prarodičů jsou spokojené a šťastné (Graf 13). Lze se domnívat, že i díky tomu děti obdivují prarodiče za věnovaný čas a pozornost, společné zážitky či rozvíjení dovedností (Tabulka 2). Spokojenost s aktivitami a zájem dětí o setkávání s prarodiči může mít vliv na kladný postoj rodičů k seniorům obecně (Tabulka 5). A naopak pozitivní přístup rodičů ovlivňuje i postoje dětí, které přebírají vzorce chování od rodičů a berou je jako normu, jak uvádí Svoboda (2020).

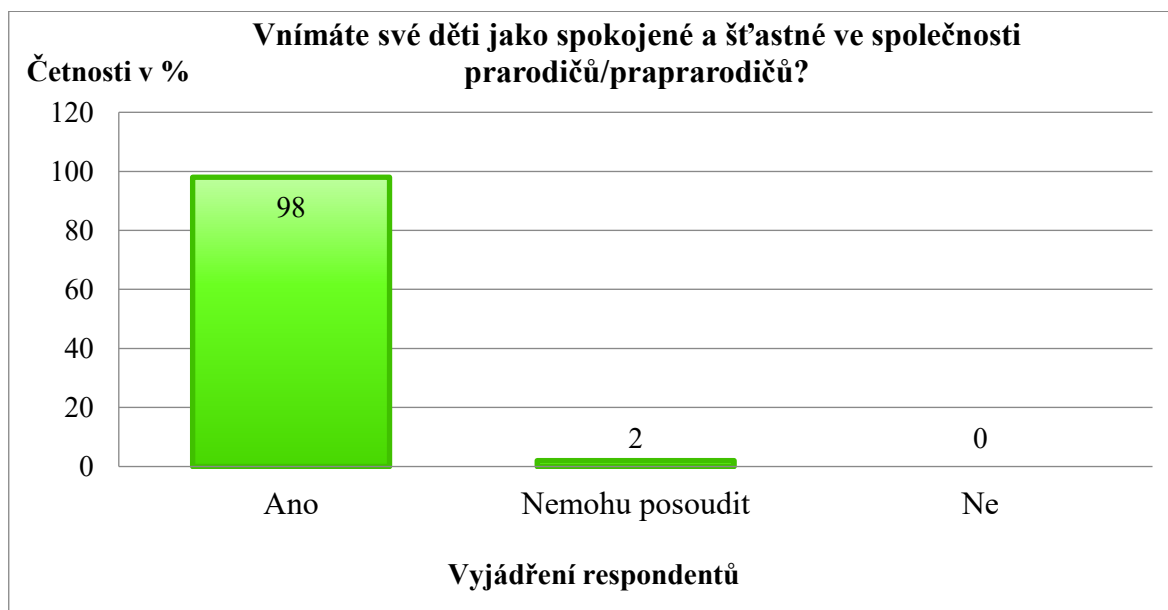

Graf 12: Nejčastější společné činnosti

Jedenáctá otázka dotazníkového šetření zjišťuje, jestli **rodiče vnímají své děti ve společnosti prarodičů jako spokojené, šťastné** (Graf 13). Naprostá většina, konkrétně 146 (98 %) ze 149 respondentů vnímá děti s prarodiči šťastné. Pouze tři osoby situaci nemohly posoudit. Záporně neodpověděl nikdo (Tabulka 13).

Spokojenost dětí je dána nejen kladnými postoji rodičů k seniorům (Tabulka 5), ale také realizovanými společnými aktivitami prarodičů a dětí (Graf 12). To se odráží i v tom, co děti

na prarodičích obdivují (Tabulka 2). Nejčastěji se jedná o čas a věnovanou pozornost a společné zážitky.

Graf 13: Spokojenost dětí ve společnosti prarodičů/praprarodičů

Následující položky dotazníku č. 12, 13 a 18 byly vytvořeny formou matice, tedy spojovaly více otázek se stejnou odpovědí. Respondenti vyjadřovali míru svého souhlasu či nesouhlasu prostřednictvím škál. Bylo využito pět stupňů míry souhlasu od kladného „souhlasím“ a „spíše souhlasím“ po záporné „spíše nesouhlasím“ a „nesouhlasím“. Uvedena byla i neutrální možnost „nedokážu posoudit“. Vzhledem k tomu, že jsou tyto otázky velice obsáhlé, bylo zvoleno pro jejich analýzu pouze tabulkové uspořádání s uvedením pozorovaných četností a procentuálních hodnot. Nejvyšší procentuální hodnota odpovědi v dané škále byla vždy zvýrazněna.

Dotazníková otázka č. 12 zjišťovala, **co si rodiče myslí, že jejich dítě na prarodičích obdivuje** (Tabulka 2). Na tuto položku neodpovídali respondenti, kteří v dotazníkové položce č. 1 uvedli, že seniora v rodině nemají nebo se s ním nestýkají. Respondenti u 11 výroků vyjadřovali svou míru souhlasu. Na první pohled je z tabulky patrné, že rodiče s danými výroky souhlasí či spíše souhlasí. Nejvíce si myslí, že jejich děti na prarodičích obdivují čas a pozornost, které jim věnují, společné výlety, dále skutečnost, že jsou hodní a empatictí, věnují se společně ručním pracím a učí se s nimi spoustu nových znalostí a dovedností. Naopak respondenti spíše nesouhlasili s tím, že by děti na prarodičích obdivovaly jejich nedůslednost a fakt, že jim koupí vše, co si přejí.

Prarodiče se s dětmi věnují různým aktivitám (Graf 12), což se odráží i ve výsledcích uvedených v Tabulce 2. Společně prožitý čas je důvodem pro spokojenost dětí vnímanou rodiči (Graf 11) a vyhledávání kontaktu ze strany dětí (Graf 6). To může ovlivňovat celkově kladné vnímání všech seniorů dětmi.

Tabulka 2: Co děti na prarodičích/praprarodičích obdivují

	Souhlasím		Spíše souhlasím		Nedokážu posoudit		Spíše nesouhlasím		Nesouhlasím	
Čas a pozornost, kterou jim věnují	92	62 %	32	21 %	22	15 %	3	2 %	0	0 %
Naučí je spoustu nových znalostí a dovedností	69	46 %	46	31 %	21	14 %	13	9 %	0	0 %
Dovednosti/ruční práce, kterým se společně věnují	76	51 %	41	28 %	24	16 %	6	4 %	2	1 %
Je s nimi zábava a velká legrace	71	48 %	56	37 %	16	11 %	4	3 %	2	1 %
Zážitky ze společných výletů	84	56 %	38	26 %	15	10 %	10	7 %	2	1 %
Zajímavý program, který pro ně připraví	63	42 %	46	31 %	26	17 %	11	8 %	3	2 %
Mají pro ně vždy přichystané překvapení	45	30 %	39	26 %	32	22 %	24	16 %	9	6 %
Koupí jim vše, co si přejí	26	17 %	31	21 %	18	12 %	38	26 %	36	24 %
Jsou moc hodní, umí utěšit a obejmout	82	55 %	45	30 %	11	7 %	10	7 %	1	1 %
Vypráví zajímavé příběhy ze svého dětství a života	63	42 %	41	28 %	29	19 %	13	9 %	3	2 %
Dovolí vše, jsou nedůslední	17	11 %	22	15 %	15	10 %	53	36 %	42	28 %

Třináctou položku tohoto dotazníkového šetření je možné považovat za jistý opak té předchozí. Dotazuje se **rodičů, s čím si myslí, že nejsou děti v přístupu prarodičů spokojené** (Tabulka 3). I v tomto případě odpovídalo 149 respondentů, stejně jako v předchozí položce. Jak se u předchozí matice projevila vysoká míra souhlasu, tak zde naopak převládá nesouhlas s danými deseti výroky. Výzkumný soubor 149 rodičů nesouhlasí s tím, že by jejich dítě bylo nespokojené, protože jsou prarodiče nevšímaví, často unavení a smutní či nemají trpělivost. Taktéž spíše projevily nesouhlas s nespokojením dětí kvůli tomu, že by prarodiče měli zdravotní omezení, neměli potřebnou energii na aktivní program a raději se věnovali domácím pracím či přehnanému udržování pořádku. Nejmenší rozdíly v hodnotách škály se projevily pouze u výroku, že jsou prarodiče přísní a vyžadují disciplínu, kde 41 respondentů spíše souhlasilo a 40 spíše nesouhlasilo. Za zajímavé

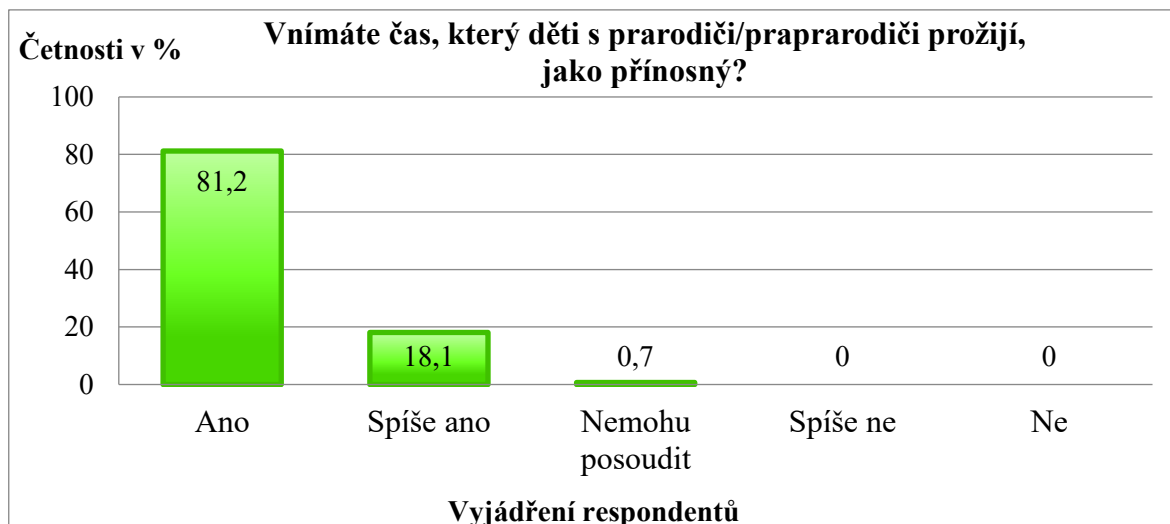
můžeme považovat to, že rodiče nesouhlasí s tím, že by byly děti nespokojené s přístupem prarodičů z důvodu neporozumění moderním technologiím.

Tabulka 3: Nespokojenost dětí s přístupem prarodičů/praprarodičů

	Souhlasím		Spíše souhlasím		Nedokážu posoudit		Spíše nesouhlasím		Nesouhlasím	
	10	7 %	41	28 %	29	19 %	40	27 %	29	19 %
Jsou přísní, vyžadují disciplínu	12	8 %	30	20 %	14	9 %	57	39 %	36	24 %
Nemají potřebnou energii na aktivní program	6	4 %	18	12 %	14	9 %	43	29 %	68	46 %
Stále nemají čas	4	3 %	14	9 %	20	13 %	53	36 %	58	39 %
Věnují se raději domácím pracím	2	1 %	14	9 %	15	10 %	48	32 %	70	48 %
Jsou často unavení a smutní	1	0 %	7	5 %	8	6 %	36	24 %	97	65 %
Jsou k nim nevšímaví	8	6 %	27	18 %	15	10 %	40	26 %	59	40 %
Mají zdravotní omezení	8	6 %	26	17 %	21	14 %	46	31 %	48	32 %
Nerozumí moderním technologiím	3	2 %	16	10 %	13	9 %	46	31 %	71	48 %
Nemají trpělivost	10	7 %	18	12 %	14	9 %	43	29 %	64	43 %
Jsou přehnaně pořádkumilovní, každá věc má své místo										

Dotazníková položka č. 14 se snažila zjistit, zda **rodiče považují společně strávený čas svých dětí s prarodiči za přínosný** (Graf 14). Stejně jako na předchozí dvě položky i na tuto odpovídal menší počet respondentů. Naprostá většina respondentů, tedy 148 ze 149 (99,3 %), vnímá společně strávený čas těchto dvou věkových skupin jako přínosný. Pouze jedna osoba nemohla posoudit (Tabulka 14).

Do těchto výsledků se promítají aktivity uvedené v Grafu 12 a také vyjádření rodičů uvedená v Tabulce 4, kdy rodiče vybírali z možností přínosu, jaký má vztah dětí a seniorů.

Graf 14: Posouzení přínosu společného času

Patnáctá položka dotazníku byla tvořena formou matice. Týkala se již všech 155 respondentů a spojovala více otázek, u kterých respondenti vyjadřovali míru svého souhlasu či nesouhlasu pomocí pětibodové škály. Kvůli obsáhlosti této položky v rámci její analýzy byla data uspořádána do tabulek, kde jsou uvedeny pozorované četnosti a procentuální hodnoty. Pro lepší přehlednost je nejvyšší procentuální hodnota každého výroku zvýrazněna.

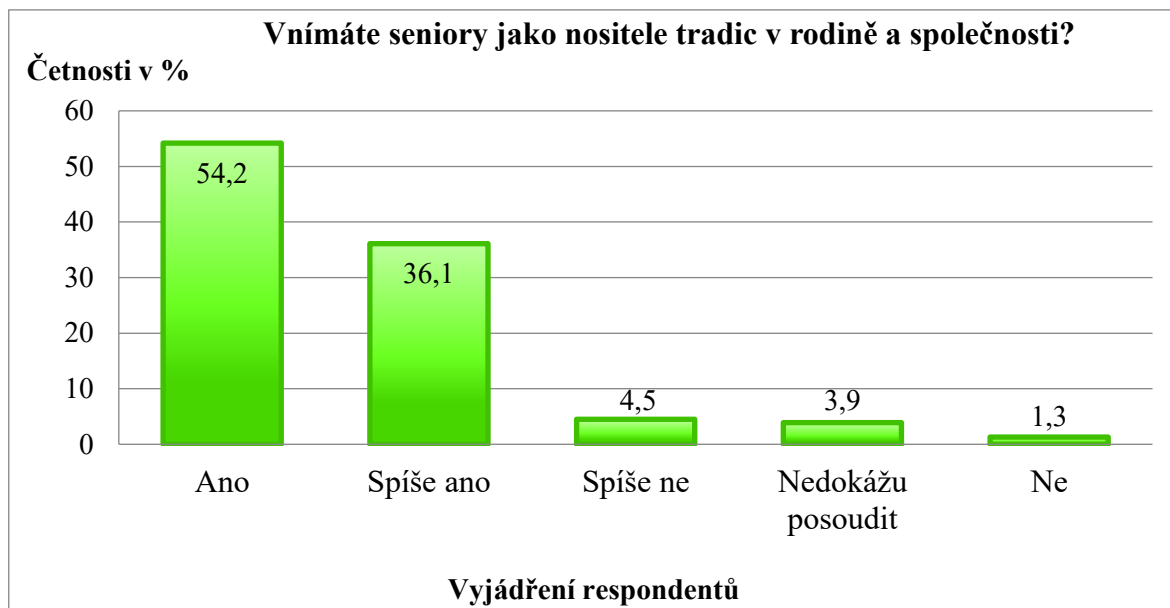
Dotazníková položka 15 se zabývá **přínosem vztahu dětí předškolního věku a prarodičů**, případně ostatních seniorů (Tabulka 4). Na základě zmíněného zvýraznění a procentuálních hodnot je na první pohled zjevné, že respondenti s danými výroky jednoznačně souhlasí. Největší přínos vztahu těchto dvou věkových skupin vidí 109 rodičů v získání respektu a tolerance dětí k seniorům. Dále ve zpestření běžných dní (107 rodičů), stejným počtem 99 odpovědí označili respondenti obohacení o jiný pohled na život a seniora jako spojovací článek mezi generacemi, který je pro 87 rodičů důležitý pro předávání a udržování tradic v rodině. V získávání nových zkušeností a dovedností spatřuje přínos 93 rodičů, což může platit navzájem pro obě stanovené věkové skupiny. Podle mínění 86 rodičů je dětem předávána moudrost a nadhled a 85 rodičů vidí přínos ve věnované pozornosti a času dětem. Vztah s prarodičem může dle 81 respondentů dětem předškolního věku poskytnout i jistotu a zázemí v případě náročných životních situací, jako je např. úmrtí rodiče či rozvod. Rodiče v 56 případech považují seniora za důvěrného kamaráda dětí.

Tabulka 4: Přínos vztahu dětí a seniorů

	Souhlasím		Spíše souhlasím		Nedokážu posoudit		Spíše nesouhlasím		Nesouhlasím	
Získání respektu a tolerance k seniorům a zvláštnostem seniorského věku	109	70 %	34	22 %	10	7 %	2	1 %	0	0 %
Moudrost a životní nadhled	86	55 %	42	27 %	17	11 %	9	6 %	1	1 %
Obohacení o jiný pohled na život	99	64 %	38	24 %	13	8 %	4	3 %	1	1 %
Důvěrný kamarád	56	36 %	46	30 %	30	19 %	18	12 %	5	3 %
Předávání a udržování rodinných tradic	87	56 %	47	30 %	17	11 %	4	3 %	0	0 %
Pozornost a plně věnovaný čas	85	55 %	50	32 %	10	7 %	8	5 %	2	1 %
Zpestření a radost běžných dní	107	69 %	36	22 %	10	7 %	1	1 %	1	1 %
Získávání nových zkušeností a dovedností	93	60 %	46	30 %	14	8 %	1	1 %	1	1 %
Jistota a zázemí v náročných životních situacích (např. rozvod rodičů, úmrtí rodiče)	81	52 %	28	18 %	41	27 %	3	2 %	2	1 %
Spojovací článek mezi generacemi v rodině	99	64 %	42	27 %	8	5 %	3	2 %	3	2 %

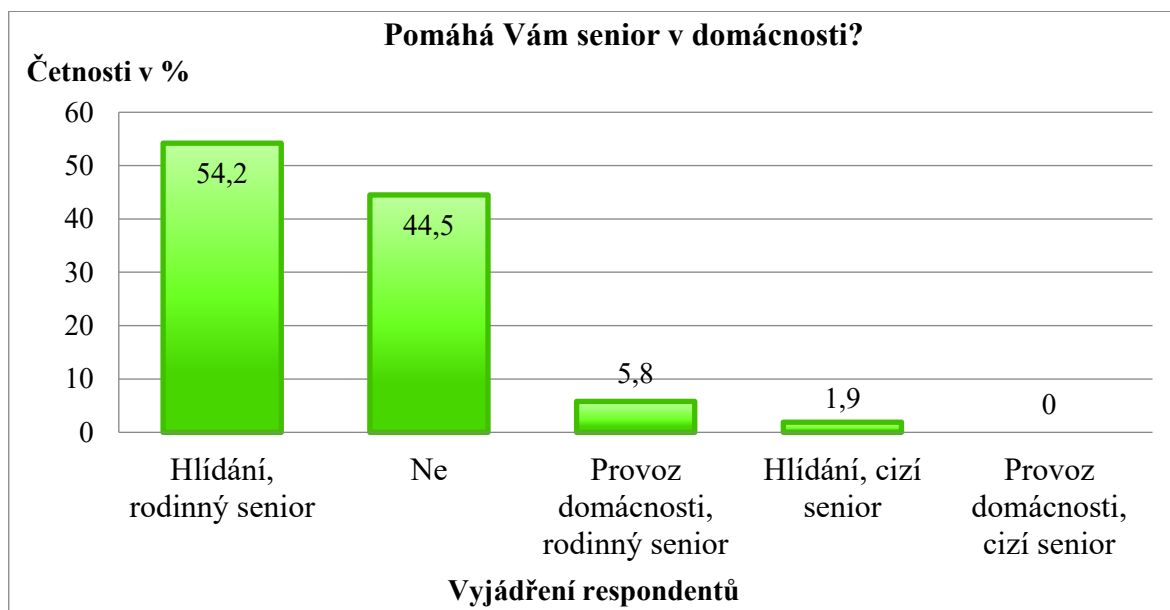
Položka výzkumného šetření č. 16 (týká se všech 155 respondentů) se věnuje tomu, **zda respondenti vnímají seniory jako nositele tradic v rodině a společnosti** (Graf 15). Většina rodičů odpověděla kladně, konkrétně 140 ze 155 (90,3 %). Nedokázalo to posoudit 6 respondentů a 9 jich zastává na tuto otázku negativní názor (Tabulka 15).

To, že rodiče vnímají seniory jako nositele tradic (Graf 15), se ukazuje i v Tabulce 4, kdy byli rodiče dotazováni na přínos vztahu dětí a seniorů. Zde 87 rodičů zvolilo jako přínos předávání a udržování rodinných tradic. Na seniory coby důležité nositele tradic v rodině a společnosti pohlíží 80 rodičů (Tabulka 5). Předávání a udržování tradic od seniorů směrem k dětem uvedlo 63 rodičů (Tabulka 2) v rámci vyprávění zajímavých příběhů ze života a dětství seniora (prarodiče), které se dětem při společně stráveném čase líbí.

Graf 15: Senioři jako nositelé tradic v rodině a společnosti

Dotazníková otázka č. 17 (týká se všech respondentů) se zaměřuje na **pomoc seniorů v domácnosti** rodičů dětí předškolního věku (Graf 16). Respondenti mohli vybrat z více možností. Jejich odpovědi se rozdělily téměř na polovinu. Z toho 54,2 % jich sdělilo, že jim prarodiče v domácnosti pomáhají s hlídáním dětí. V domácnosti vůbec nepomáhají prarodiče 44,5 % rodičů. Devíti osobám pomáhají prarodiče či rodinný senior s provozem domácnosti. Cizí senior vypomáhá třem respondentům s hlídáním dětí, ale s provozem domácnosti nikoli (Tabulka 16).

Graf 16: Pomoc seniора v domácnosti

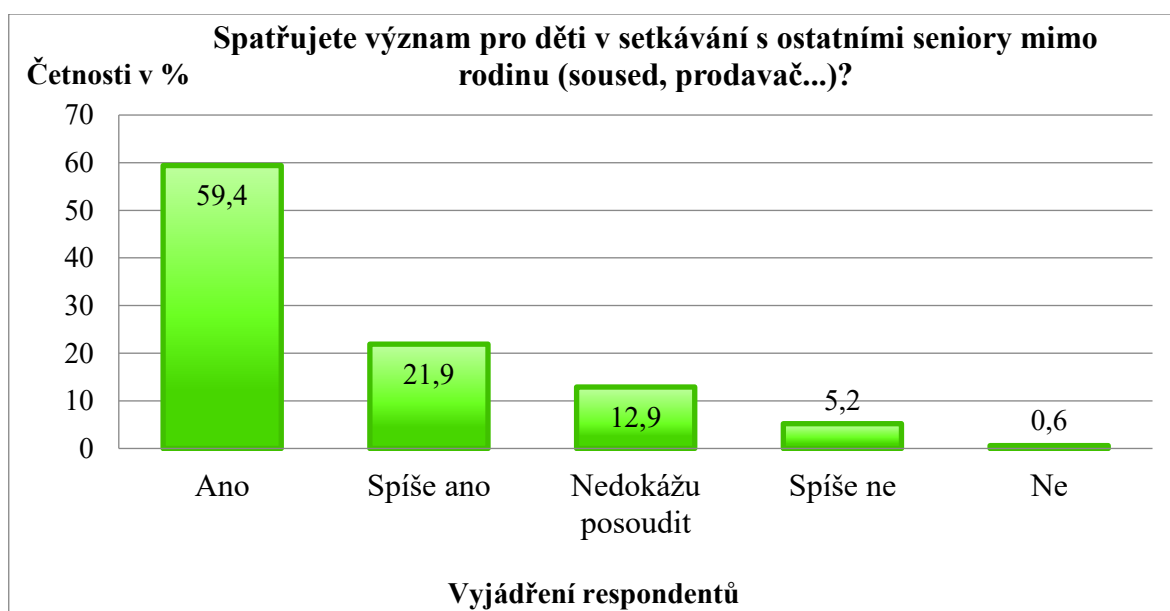
Položka č. 18 (týká se všech respondentů) dotazníkového šetření mapuje **aktuální pohled rodičů na dnešní seniory** (Tabulka 5). Respondenti se vyjadřovali ke všem výroky. Seniory jako mezičlánek spojující generace vnímá 142 ze 155 respondentů. Většina jich také souhlasila s výroky, že jsou senioři důležitými nositeli tradic v rodině a společnosti, mají spoustu znalostí, zkušeností, nadhled a trpělivost a že mají spoustu možností k seberealizaci a volnočasovým aktivitám. Že jsou dnešní senioři aktivnější, než si pamatují ze svého dětství, si myslí přesně 50 % rodičů. Naopak nesouhlasí s tvrzeními, že by byli senioři sobečtí, nervózní až agresivní či bezohlední a netolerantní. S výrokem, že by si senioři na něco neustále stěžovali, nesouhlasí 97 osob a 89 si nemyslí, že by byli neustále zaneprázdnění a neměli čas. Z těchto výsledků tedy můžeme vyvodit, že převládá spíše pozitivní pohled na dnešní seniory ze strany rodičů dětí předškolního věku a že vnímají vztahy dětí se seniory jako přínosné pro děti (Graf 17).

Tabulka 5: Pohled rodičů na dnešní seniory

	Souhlasím		Spíše souhlasím		Nedokážu posoudit		Spíše nesouhlasím		Nesouhlasím	
	absol.	rel.	absol.	rel.	absol.	rel.	absol.	rel.	absol.	rel.
Mají spoustu možností k seberealizaci a volnočasovým aktivitám	70	45 %	63	40 %	18	11 %	4	3 %	0	0 %
Mají spoustu znalostí a zkušeností	55	35 %	80	52 %	15	10 %	3	2 %	2	1 %
Mají velký nadhled a trpělivost	35	23 %	56	36 %	42	27 %	19	12 %	3	2 %
Jsou důležitými nositeli tradic v rodině a společnosti	80	52 %	58	37 %	14	9 %	2	1 %	1	1 %
Jsou mezičlánkem spojujícím generace	90	58 %	52	34 %	10	6 %	2	1 %	1	1 %
Jsou aktivnější, než si pamatují ze svého dětství	43	27 %	35	23 %	40	26 %	29	19 %	8	5 %
Jsou neustále zaneprázdnění – nemají čas	12	8 %	20	13 %	34	22 %	52	33 %	37	24 %
Jsou sobečtí, myslí především na sebe	7	5 %	11	7 %	21	13 %	39	25 %	77	50 %
Neustále si na něco stěžují	13	8 %	27	17 %	18	12 %	41	27 %	56	36 %
Jsou nervózní až agresivní	4	3 %	13	8 %	15	10 %	36	23 %	87	56 %
Jsou bezohlední, netolerantní	3	2 %	14	9 %	16	10 %	34	22 %	88	57 %

Devatenáctá položka dotazníku se snaží u respondentů zjistit, **zda spatřují význam pro děti v jejich setkávání s ostatními seniory mimo rodinu** (Graf 17). Týká se všech respondentů. Ze 155 dotázaných respondentů jich 126 spatřuje význam v setkávání těchto dvou generací. Situaci nedokáže posoudit 20 osob a 9 respondentů si to nemyslí (Tabulka 17).

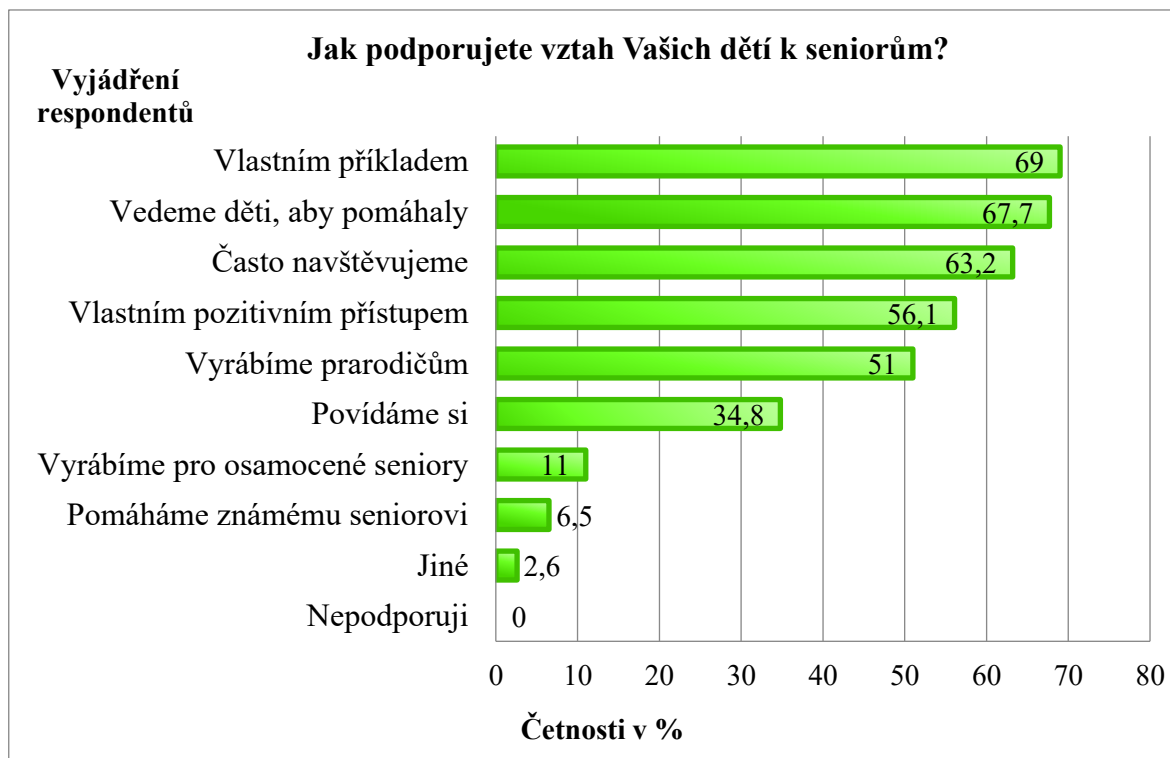
Rodiče (80 %) podle zjištění považují seniory za důležité nositele tradic (Tabulka 5), čas který prožijí děti s prarodiči považuje za přínosný 81,2 % rodičů (Graf 14) a seniory považuje za nositele tradic v rodině a společnosti 90,3 %. Stejně tak rodiče podporují vztah dětí k seniorům mimo rodinu, což to uvedlo 81,3 % rodičů (Graf 17). To potvrzuje kladné postoje rodičů vůči seniorům obecně.

Graf 17: Význam setkávání se seniory mimo rodinu pro děti

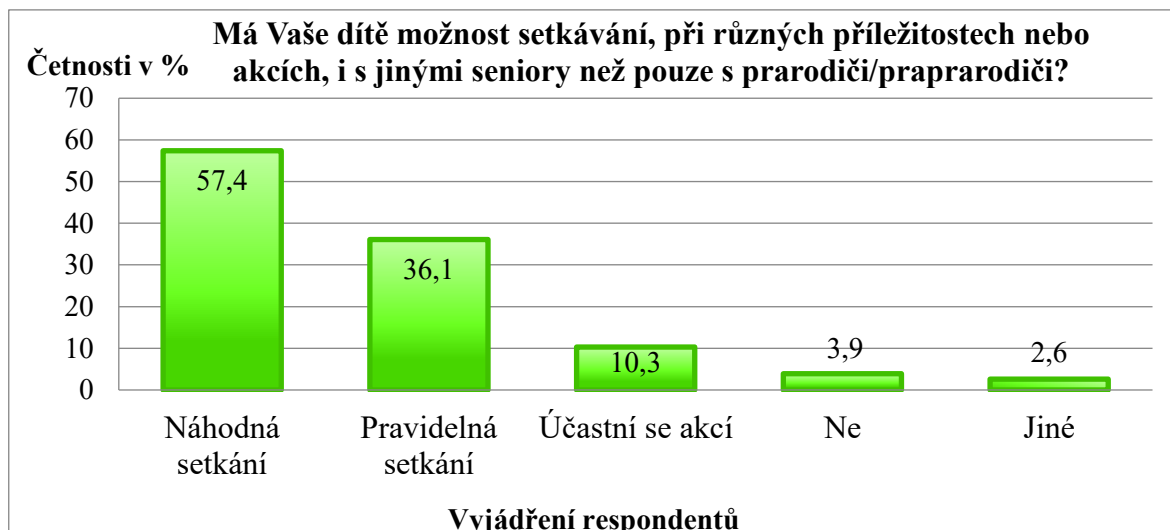
Položka výzkumného šetření č. 20 zjišťuje, **jak respondenti podporují vztah svých dětí k seniorům** (Graf 18). Z celkového počtu 155 rodičů 107 z nich uvedlo, že vedou své děti vlastním příkladem k tomu, aby byly všímavé vůči seniorům, a 105 z nich, aby jim dle svých možností pomáhaly. Časté návštěvy prarodičů uvedli 98krát, vlastní pozitivní přístup ke starým lidem 87krát a vyrábění dárečků a přáníček prarodičům 79krát. Také si 34,8 % respondentů s dětmi povídá o stáří a seznamují je se specifiky této životní etapy. Někteří vyrábějí drobnosti i pro cizí osamocené seniory a pomáhají např. seniorovi v okolí. Možnost, že rodiče nijak nepodporují vztah svých dětí k seniorům, zůstala nulová (Tabulka 18). Čtyři osoby se vyjádřily velmi konkrétně. Jedna respondentka zmínila, že jí „děti pomáhají v práci pečovatelky“. Další osoba popsala přímou pomoc dětí v péči

o dědečka po operaci, o kterého se starají. Jiný respondent konkretizoval možnost povídání si o stáří, kdy uvedl, že vysvětluje dětem zdravotní omezení seniorů a možné bolesti nebo si povídají, jaká byla doba, když byla babička mladá... Jedna osoba uvedla: „Jsou součástí našeho života. Pokud bychom se o své rodiče a seniory nepostarali, tak se naše děti nepostarají o nás.“

Graf 18: Podpora vztahu dětí k seniorům

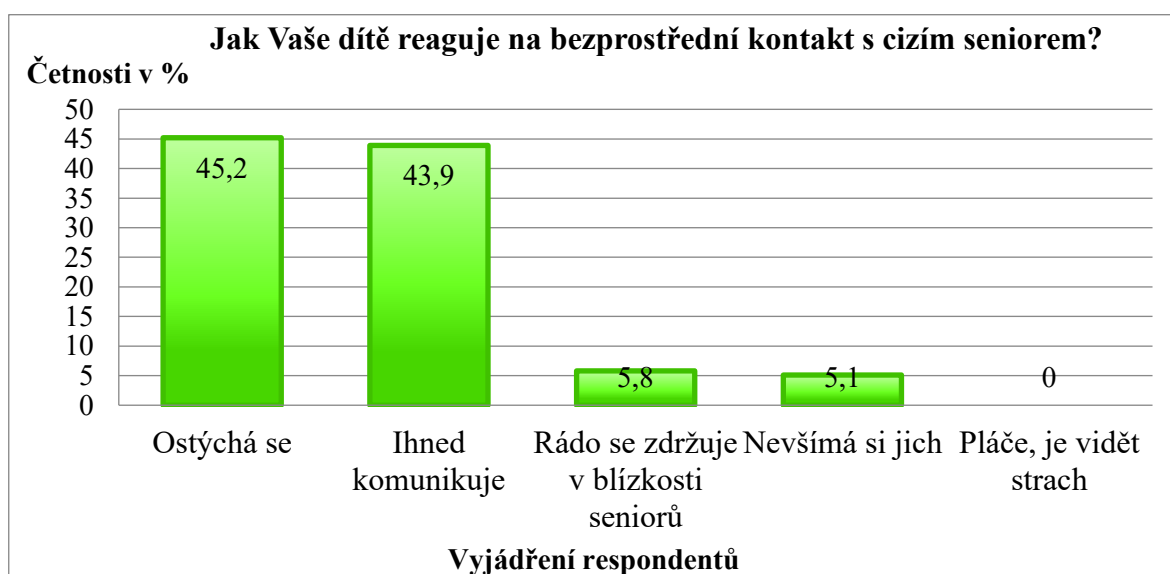
Otázka dotazníku č. 21 (týká se všech respondentů) zjišťovala, **jestli má dítě možnost setkávání se i s jinými seniory než pouze se svými prarodiči v seniorském věku** (Graf 19). Rodiče zde opět mohli vybírat více možností. 89krát uvedli, že se dítě s jinými seniory setkává pouze náhodně, pravidelná setkávání v rámci širší rodiny uvedlo 56 respondentů. Setkávání dětí se seniory mimo rodinu na akcích pro děti a seniory uvedlo 16 rodičů. 6 respondentů uvedlo, že se jejich děti nemají možnost setkávat s jinými seniory a 4 rodiče využili možnosti se konkrétně vyjádřit. Jeden respondent uvedl setkávání dětí např. se sousedy před domem nebo na chalupě, v jednom případě k setkávání dochází na obecních akcích. Jednou byla zmíněna seniorka na hlídání a jedenkrát skutečnost, že v kostele při bohoslužbě se dítě má možnost setkat se spoustou seniorů (Tabulka 19).

Graf 19: Možnosti setkávání dětí předškolního věku se seniory

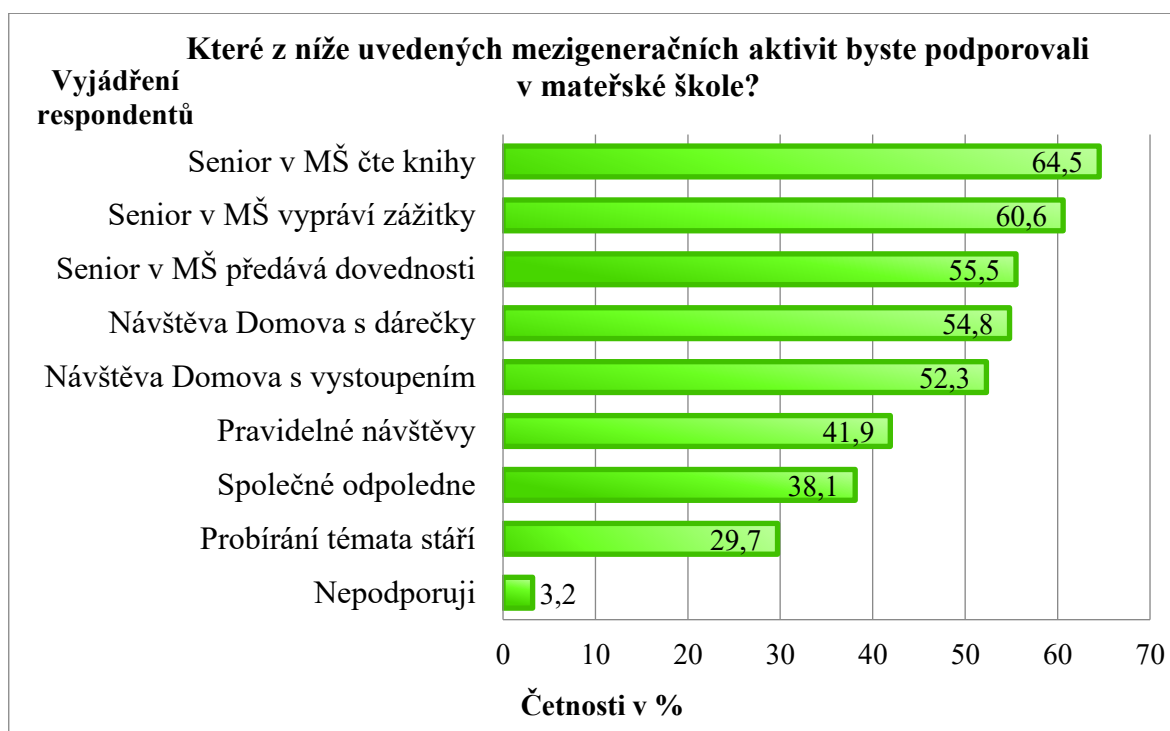
22. položka dotazníku (týká se všech respondentů) zjišťuje **reakce dětí předškolního věku na bezprostřední kontakt s cizím seniorem** (Graf 20). Zde se pohled rodičů rozdělil téměř na polovinu, kdy jich 45,2 % uvedlo ostých dítěte jako běžnou reakci při kontaktu s cizími lidmi. Jako bezprostřední, otevřené a bez problémů s komunikací, vnímá chování svého dítěte v přítomnosti cizího seniora 43,9 % rodičů. Rád se v blízkosti seniorů zdržuje potomek 9 respondentů a spíše si jich nevšímá v 8 případech. Nikdo nepotvrdil strach či pláč dítěte při setkání s cizím seniorem (Tabulka 20).

Většinou kladné naladění dětí při setkání by mohl ovlivňovat pravidelný kontakt s cizími seniory, který uvedlo 36,1 % rodičů (Graf 19).

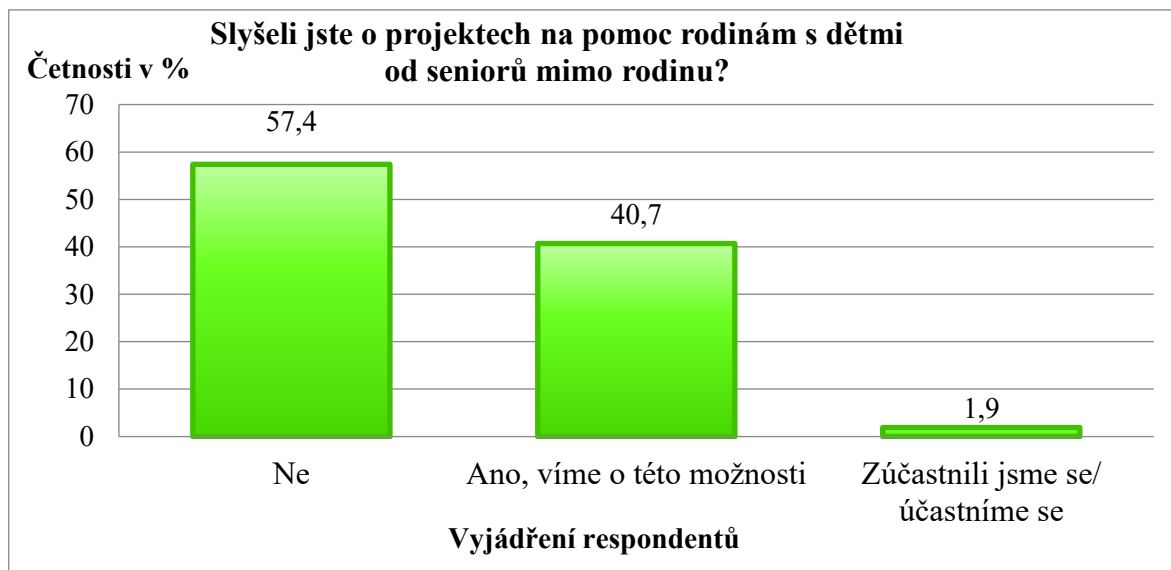
Graf 20: Reakce dítěte na bezprostřední kontakt s cizím seniorem

Dotazníková položka č. 23 (týká se všech respondentů) zaměřuje na **pohled rodičů na mezigenerační aktivity v mateřské škole mezi dětmi předškolního věku a seniory** (Graf 21). Respondenti mohli označit více aktivit, které by v MŠ podporovali. Jako nejčastěji podporované mezigenerační aktivity v rámci mateřské školy zvolili rodiče 100krát čtení knih a 94krát vyprávění zážitků seniorem. Společná činnost se seniorem, při které by se děti učily novým dovednostem, byla respondenty zvolena 86krát. Návštěva Domova pro seniory dětmi s vyrobenými dárečky či krátkým vystoupením zaujala 85 respondentů a pravidelné docházení dětí na návštěvy do Domovů seniorů se líbily 65 osobám. Společné odpoledne plné aktivit pro děti a seniory by volilo 59 rodičů a povídání si o tématu stáří v rámci denních činností v mateřské škole 46 respondentů. Pět respondentů by žádnou podobnou aktivitu na posílení mezigeneračních vztahů nepodporovalo (Tabulka 21).

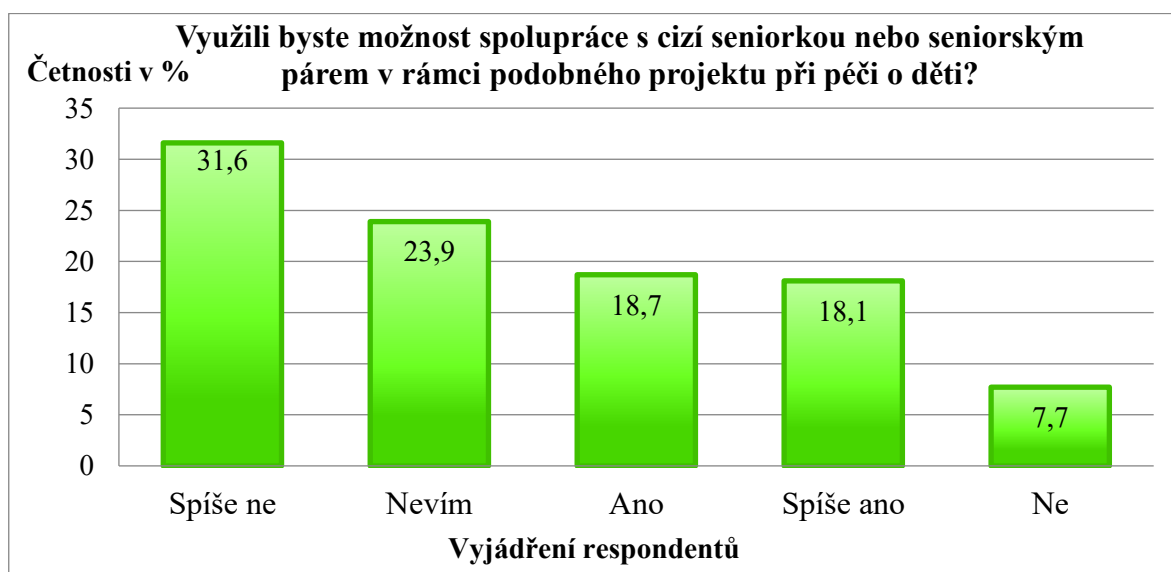
Graf 21: Mezigeneračních aktivity v mateřské škole

Položka výzkumného šetření č. 24 (týká se všech respondentů) se dotazovala na **projekty pomoci rodinám s dětmi od seniorů mimo rodinu** (Graf 22). O projektech nikdy neslyšelo 57,4 % respondentů. Povědomí o nich má 40,7 % rodičů a 3 osoby uvedly, že se podobného projektu v minulosti zúčastnily nebo se aktuálně účastní (Tabulka 22).

Graf 22: Informovanost rodičů o možnostech pomoci od seniorů

Pětadvacátá položka dotazníkového šetření u respondentů (týká se všech respondentů) zjišťovala zájem o **využití možnosti spolupráce s cizím seniorem v rámci podobného projektu** (viz předchozí dotazníková položka) **při péči o dítě** (Graf 23). Jedná se např. o vyzvedávání dítěte z MŠ, jeho doprovod do zájmových aktivit, zajištění odpoledního programu či hlídání v době jeho nemoci. Možnost spolupráce by spíše nevyužilo 31,6 % rodičů a 23,9 % neví. Kladně odpovědělo 18,7 % respondentů, spíše rádo by tuto možnost využilo 18,1 % respondentů. Této možnosti spolupráce by určitě nevyužilo 12 rodičů (Tabulka 23).

Graf 23: Využití možnosti spolupráce s cizím seniorem

8 DISKUSE A ZÁVĚRY VÝZKUMU

Výzkumné šetření této bakalářské práce se zaměřovalo na pohled rodičů na vztahy dětí předškolního věku a seniorů. Zabývalo se především skutečností, zda rodiče vnímají své děti jako spokojené ve společnosti prarodičů v seniorském věku, jakým aktivitám se ve společném čase děti a tito prarodiče věnují, jak rodiče tyto vztahy podporují a jaký v nich pro děti spatřují přínos.

Analýza dat tohoto výzkumného šetření byla rozdělena do tří oblastí dle stanovených výzkumných otázek:

Oblast 1 se zabývala názorem rodičů na vnímání seniorů dětmi předškolního věku a bylo pro ni využito devět dotazníkových položek (č. 4–6, 11–13, 17, 18 a 22, viz příloha P I).

Oblast 2 pojednávala o přínosu setkávání dětí předškolního věku se seniory z pohledu rodičů, k čemuž sloužilo sedm dotazníkových položek (8–10, 14–16 a 19, viz příloha P I).

Oblast 3 tvořilo šest položek dotazníku (7, 20, 21, 23–25 viz příloha P I) a zaměřovala se na způsob podpory vztahů dětí předškolního věku k seniorům z pohledu rodičů.

8.1 Oblast 1 – Jak z pohledu rodičů vnímají děti předškolního věku seniory?

Dle analyzovaných dat z dotazníkového šetření se děti v přítomnosti prarodiče v seniorském věku zdají rodičům šťastné a spokojené, čemuž odpovídá i vyjádření respondentů, že většina dětí kontakt s prarodiči vyhledává. Rodiče uvedli obdiv dětí k seniorům zejména kvůli času a pozornosti, které jim věnují. Dále si rodiče myslí, že děti s rodinným seniorem rády tráví svůj čas, protože pro ně tvoří zajímavý program, mají společné zážitky z výletů, vypráví příběhy ze svého života, učí je spoustu nových dovedností a je s ním zábava a legrace. Jak uvádí Vidovičová et al. (2015), mezi aktivity prarodičů s vnoučaty nejčastěji patří společné výlety, návštěvy představení v kině a divadle a společný čas o prázdninách. Také mají podle Rabušicové et al. (2011) senioři na děti předškolního věku více času a věnují jim dostatek pozornosti. Naopak nesouhlasili s nespokojeností dětí v přítomnosti rodinného seniora z důvodu jeho nevšímavosti, zdravotního omezení, únavy, smutku či nízké trpělivosti. Dle téměř poloviny respondentů děti na cizí osobu starší 60 let reagují bezprostředně, otevřeně, nemají problém komunikovat. Druhá polovina rodičů zmínila ostych dítěte před cizím seniorem, což ale považují za běžnou situaci při kontaktu s jakoukoliv cizí osobou. Toto komplexní pozitivní vnímání vztahu dětí se seniory ze strany

rodičů můžeme považovat za odraz jejich vlastního postoje k lidem starším 60 let. Respondenti dnešní seniory vnímají pozitivně, podle nich mají spoustu znalostí a zkušeností, také jim je poskytováno mnoho možností k seberealizaci a volnočasovým aktivitám. Považují je za mezičlánek generací a za důležité nositele tradic, a to jak v rodině, tak ve společnosti. Respondenti si o seniorech dnešní doby nemyslí, že by byli sobečtí, nervózní či agresivní, bezohlední nebo netolerantní. To potvrzuje velký vliv kladných postojů rodičů na budování vztahů dítěte k seniorům, neobjevují se u nich negativní postoje vůči seniorům.

Do vnímání seniorů dětmi předškolního věku se promítají i postoje rodičů k seniorům, protože jak uvádí Svoboda (2020), děti je přebírají jako normu pro své chování a identifikují se s nimi. Naopak se nepotvrdily předsudky vůči seniorům a vznik negativního chování vůči nim uváděné Jiráskovou (2005).

8.2 Oblast 2 – Jaký přínos má setkávání dětí předškolního věku se seniory z pohledu rodičů?

Druhá oblast se zabývala tím, zda rodiče považují čas ve společnosti prarodičů v seniorském věku za přínosný pro dítě předškolního věku. Analyzovaná data ukazují, že rodiče rozhodně vnímají společný čas dětí předškolního věku a prarodičů jako přínosný. Na tomto faktu se shodlo 99 % respondentů. Tato skutečnost může souviset s tím, že 90 % z nich vnímá seniory jako nositele tradic ve společnosti. Podle rodičů společné chvíle dětí s prarodiči vyplňují nejčastěji společné práce, procházky či výlety, čtení knih a vyprávění nebo hraní společenských her. Rodiče v 63,3 % uvedli, že z jejich pohledu mají prarodiče o hlídání dětí zájem, kdykoli se naskytne příležitost. Téměř 89 % respondentů je spokojeno s přístupem prarodičů k dětem v době, kdy je hlídají. Jako největší přínos tohoto mezigeneračního vztahu vnímají to, že děti získávají respekt a toleranci k seniorům, poznávají zvláštnosti poslední životní etapy člověka. Mezi další přínosy podle rodičů patří zpestření a radost všedních dní, obohacení o jiný pohled na život, získávání nových zkušeností a dovedností či moudrosti a životního nadhledu. Rodiče si v 81 % myslí, že děti v dané zkušenosti ovlivňuje i setkávání s ostatními seniory mimo rodinu.

Mertin a Gillernová (2010) považují emoce a prožitky za velmi důležité pro rozvoj sociálních vazeb. Rabušicová et al. (2011) zmiňuje, že v rámci mezigeneračního učení mezi dětmi předškolního věku a seniory dochází u dětí k rozvoji znalostí, sociálních a senzomotorických dovedností prostřednictvím pozorování, společné činnosti, rozhovoru

a hry. Mezi znalosti se řadí především znalost rodinné historie a tradic, v sociální oblasti je to dovednost řešit společenské situace, posilování vztahů s vrstevníky a především úcta ke stáří. U senzomotorických dovedností všeobecnou zručnost a sport. Kontaktem se seniory si děti zdokonalují díky přátelskému a láskyplnému přístupu také vyjadřování a komunikační dovednosti.

8.3 Oblast 3 – Jakým způsobem rodiče podporují vztah dětí předškolního věku k seniorům?

Třetí oblast tohoto výzkumného šetření se zaměřovala na způsob rodičovské podpory vztahu dětí předškolního věku k seniorům. Dle předložené analýzy dat můžeme tvrdit, že se respondenti snaží jít svým dětem dobrým příkladem, zejména aby byly děti k seniorům všímavé a v určité situaci jim pomohly, např. uvolnit místo k sezení, podržet dveře, pomoci s nákupem, pozdravit, případně aby jim pomáhaly v rámci svých možností. Respondenti se snaží o pozitivní přístup k seniorům, často je s dětmi předškolního věku navštěvují nebo jim s nimi vyrábí drobné dárečky. Nezapomínají si s dětmi o tématu stáří povídat a seznamovat je se specifiky této životní etapy. Pouze 5 rodičů z celkového počtu 155 nepodporuje mezigenerační aktivity dětí předškolního věku a seniorů v rámci programu v mateřské škole. Tato podpora vztahů mezi dětmi a seniory může být umocněna i tím, že si respondenti cení pomoci od svých rodičů. Váží si především hlídání dětí, organizování a smysluplného naplňování jejich volného času.

S cizími seniory se děti předškolního věku dle respondentů setkávají většinou náhodně nebo v širší rodině. Zřejmě proto se jim líbila myšlenka, že by v rámci mezigeneračních aktivit mohl do mateřské školy docházet senior předčítat knihy, vyprávět zážitky a příběhy ze svého života nebo předávat zkušenosti a dovednosti při společných činnostech, např. při šití či kutilství. I návštěvy domova pro seniory s dárečky vyrobenými dětmi či s krátkým vystoupením polovinu respondentů zaujaly. V kontextu podpory mezigeneračních vztahů dětí a seniorů byla zkoumána informovanost o možnostech pomoci rodinám s dětmi od seniorů mimo rodinu. Nikdy o nich neslyšelo 57,4 % dotázaných. Z dalších odpovědí vyplynulo, že by 7,7 % respondentů o spolupráci s cizí seniorkou či seniorským párem při péči o děti nemělo zájem, ale 18,1 % by nad touto pomocí uvažovalo.

Analyzovaná data třetí oblasti výzkumu ukázala, že při podpoře vztahů mezi dětmi předškolního věku a seniory začínají rodiče nejprve u sebe, u svého chování k lidem nad 60 let. Zřejmě jsou si dobře vědomi skutečnosti přejímání svých vzorců chování

a jednání dětmi, které se nejlépe učí vlastní zkušeností a prožitkem, jak uvádí Šulová (2010). To potvrzuje i Bertini (2013, s. 73) tím, že rodiče mají za úkol naučit své potomky „*hodnoty a pravidla*“ potřebná pro fungování ve společnosti. Vágnerová (2007) považuje rodiče za hlavní zprostředkovatele vztahu mezi dětmi předškolního věku a seniory, kdy svými postoji určují intenzitu a kvalitu těchto vztahů.

Co se týče **omezení výzkumného šetření** této bakalářské práce, byla pro získání dat z dotazníkového šetření situace ztížena omezením provozu mateřských škol, takže byl dotazník rozeslán elektronicky ředitelkám vybraných mateřských škol, které jej dál poskytovaly rodičům dětí navštěvujících mateřskou školu. Návratnost vyplněných dotazníků byla pouze 44 %.

8.4 Doporučení pro praxi

Jako **doporučení pro praktické využití** poznatků šetření této bakalářské práce lze považovat odraz kladných postojů dotazovaných rodičů k lidem starším 60 let, kdy analýza výzkumného šetření ukázala pozitivní vnímání vztahu dětí a seniorů. Výzkum u rodičů dětí předškolního věku ukázal zájem tyto vztahy rozvíjet i v aktivitách organizovaných v rámci mateřské školy, proto by bylo dobré se v edukační činnosti zaměřit i na tyto aktivity s ohledem na možnosti jednotlivých mateřských škol, a tím podporovat mezigenerační učení a komunikaci mezi dětmi předškolního věku a seniory i mimo rodinu.

Při plánování mezigeneračních aktivit v mateřských školách je nejdříve třeba zjistit, jak rodiče nahlíží na vztahy dětí předškolního věku k seniorům a zda tyto vztahy podporují. Pro učitelky je důležité se obeznámit, jakým způsobem rodiče vychovávají děti v předškolním věku a vedou k úctě ke stáří, aby bylo možné na to navázat v rámci činností v mateřské škole a dále tyto mezigenerační vztahy podporovat a rozvíjet. Jedním z výsledků šetření je zjištění, že téměř polovina dětí dotazovaných rodičů reaguje na seniory pozitivně, což je dobrý předpoklad pro návštěvy Domovů pro seniory v rámci činností na podporu těchto vztahů v mateřské škole. Na druhou stranu je třeba brát ohled i na ty děti, které se při setkání se seniory ostýchají, zjistit příčinu jejich ostychu a nejdříve děti kladně motivovat.

ZÁVĚR

Bakalářská práce zjišťovala pohled rodičů na vztahy dětí předškolního věku a seniorů. V teoretické části byly definovány pojmy dítě předškolního věku, senior a rodina. U dětí předškolního věku byl popsán sociální vývoj, vymezena úloha rodiny a vliv postojů rodičů na formování osobnosti dítěte. Za seniora v tomto výzkumu byla považována osoba ve věku 60 let a více, v souladu s vymezením seniorského věku uvedeného Haškovcovou (2010). Byly zmíněny problémy provázející seniorský věk, uvedeny i negativní postoje a jednání vůči nim, které se ve společnosti objevují. Přínosu a důležitosti mezigenerační komunikace, mezigeneračního učení a solidarity se věnovala závěrečná kapitola teoretických východisek.

Cílem praktické části bylo zjistit pohled rodičů na vztahy dětí předškolního věku a seniorů. Zaměřila se především na skutečnost, zda rodiče vnímají své děti jako spokojené ve společnosti prarodičů, jakým aktivitám se ve společném čase děti a prarodiče věnují, jak rodiče tyto vztahy podporují a jaký v nich pro děti spatřují přínos, a to v souladu s Vágnerovou (2007), která uvádí rodiče jako hlavní zprostředkovatele vztahu dětí předškolního věku a seniorů, určující jejich intenzitu a kvalitu. Děti přebírají postoje a způsob, jakým rodiče přistupují k seniorům a berou je jako normu svého chování, jak uvádí Svoboda (2020).

Z výsledků výzkumu se dá usuzovat, že rodiče vnímají vztah svých dětí v předškolním věku k seniorům pozitivně. Zřejmě se do jejich vnímání promítá i jejich vnitřní nastavení a pozitivní vztah k lidem nad 60 let. Rodiče se snaží být svým dětem vzorem v chování a rozvíjí u nich prosociální citění a postoje. Odráží se zde i většinou kladné vztahy mezi rodiči a prarodiči, vzájemná pomoc a podpora. Společný čas dětí předškolního věku a prarodičů vnímají jako přínosný pro děti, učící je toleranci a respektu k seniorům, obohacující je o jiné životní postoje a vnímání. V šetření nebyly zaznamenány žádné negativní postoje a předsudky ze strany rodičů vůči seniorům uváděné Jiráskovou (2005).

Děti si s prarodiči v seniorském věku podle názoru rodičů užívají čas a pozornost, kterou jim věnují, společné zážitky na výletech a to, že je prarodiče obejmou, pohladí a jsou hodní. Rádi se s nimi setkávají, setkání vyhledávají. Mezi další zmiňované aktivity patří vyprávění příběhů z dětství prarodičů, čtení knih, hraní společenských her a společné práce, ať už v domácnosti nebo kutilství. Podle Tam (2006) negativnímu vnímání ostatních seniorů v budoucnu mohou předcházet kvalitní blízké vztahy a častá setkávání prarodičů a vnoučat.

Jako přínosné lze považovat šetřením zjištěné preference nabídky mezigeneračních aktivit dětí předškolního věku a seniorů ze strany rodičů pro realizaci v mateřské škole, kterými se lze inspirovat s ohledem k možnostem jednotlivých mateřských škol.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Bertini, K. (2013). *Sendvičová rodina: souběžná péče o malé děti a seniory*. Praha: Portál.
- Čáp, J., & Mareš, J. (2007). *Psychologie pro učitele* (Vyd. 2). Praha: Portál.
- Čírtková, L. (2020). *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- Fergusson, E., Maughan, B., & Golding, J. (2008). Which children receive grandparental care and what effect does it have? *Journal Of Child Psychology*, 49(2), 61—169.
- Gavora, P. (2010). *Úvod do pedagogického výzkumu* (2., rozš. české vyd). Brno: Paido.
- Hasmanová Marhánková, J., & Štípková, M. (2018). *Prarodičovství v současné české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- Haškovcová, H. (2010). *Fenomén stáří* (Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl). Praha: Havlíček Brain Team.
- Chrásková, M. (2016). *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu* (2., aktualizované vydání). Praha: Grada.
- Jirásková, V. (2005). *Mezigenerační porozumění a komunikace*. Praha: Eurolex Bohemia.
- Langmeier, J., & Krejčířová, D. (2018). *Vývojová psychologie* (4., přeprac. a dopl. vyd). Praha: Grada.
- Majerčíková, J. (2012). *Rodina s předškolákem: výskum rodín s det'mi predškolského veku*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
- Mertin, V., & Gillernová, I. (Eds.). (2010). *Psychologie pro učitelky mateřské školy* (2., rozš. a přeprac. vyd). Praha: Portál.
- Průcha, J. (2013). *Moderní pedagogika* (5., aktualiz. a dopl. vyd). Praha: Portál.
- Rabušicová, M., Kamanová, L., & Pevná, K. (2011). *O mezigeneračním učení*. Brno: Masarykova univerzita.
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. (2018). [online]. Praha: MŠMT [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/45304/>
- Říčan, P. (2006, c2004). *Cesta životem: [vývojová psychologie]*: přepracované vydání (Vyd. 2). Praha: Portál.

Shapiro, L. E. (2009). *Emoční inteligence dítěte a její rozvoj* (Vyd. 3). Praha: Portál.

Souralová, A., & Žáková, M. (2020). *Pod jednou střechou: třígenerační soužití v české společnosti*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Svoboda, J. (2020). *Lidský vztah a jeho role při řešení problémů: (rodina, mateřská škola, základní škola)*. Praha: Jonathan Livingston.

Sýkorová, D. (2007). *Autonomie ve stáří: kapitoly z gerontosociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Šulová, L. (2010). *Raný psychický vývoj dítěte* (2. vyd). Praha: Karolinum.

Tam, T. et al. (2006). Intergroup contact and grandparent-grandchild communication: The effects of self-disclosure on implicit and explicit biases against older people. *Group Process & Intergroup Relations*, 9(3), 413—429.

Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál.

Vágnerová, M. (2007). *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum.

Vágnerová, M. (2014). *Vývojová psychologie: dětství a dospívání* (Vyd. 2., rozš. a přeprac.). Praha: Karolinum.

Vidovičová, L. (2008). *Stárnutí, věk a diskriminace – nové souvislosti*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav.

Vidovičová, L., Galčanová, L., & Petrová Kafková, M. (2015). Význam a obsah prarodičovské role u mladých českých seniorů a seniorek. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 51(5), 761—782. <https://doi.org/10.13060/00380288.2015.51.5.213>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Apod.	A podobně
Č.	Číslo
MŠ	Mateřská škola
Např.	Například
Tab.	Tabulka
Tj.	To je
Tzv.	Takzvaný

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Vztah respondentů k dítěti.....	25
Graf 2: Věk respondentů.....	25
Graf 3: Senior (60+) v rodině	26
Graf 4: Péče o rodinného seniora z důvodu jeho věku nebo onemocnění	27
Graf 5: Vzdálenost bydliště rodinného seniora.....	27
Graf 6: Kontakt dětí s prarodiči, případně praprarodiči.....	28
Graf 7: Frekvence setkávání dětí a rodinných seniorů	29
Graf 8: Postoj rodičů k nabízené pomoci.....	29
Graf 9: Nejvíce oceňované formy pomoci od rodičů/prarodičů	30
Graf 10: Zájem prarodičů o hlídání vnoučat.....	31
Graf 11: Spokojenost s přístupem k dětem v době hlídání	32
Graf 12: Nejčastější společné činnosti	33
Graf 13: Spokojenost dětí ve společnosti prarodičů/praprarodičů.....	34
Graf 14: Posouzení přínosu společného času	37
Graf 15: Senioři jako nositelé tradic v rodině a společnosti	39
Graf 16: Pomoc seniora v domácnosti	39
Graf 17: Význam setkávání se seniory mimo rodinu pro děti	41
Graf 18: Podpora vztahu dětí k seniorům	42
Graf 19: Možnosti setkávání dětí předškolního věku se seniory	43
Graf 20: Reakce dítěte na bezprostřední kontakt s cizím seniorem.....	43
Graf 21: Mezigeneračních aktivity v mateřské škole	44
Graf 22: Informovanost rodičů o možnostech pomoci od seniorů	45
Graf 23: Využití možnosti spolupráce s cizím seniorem	45

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Věkové kategorie dětí	26
Tabulka 2: Co děti na prarodičích/praprarodičích obdivují.....	35
Tabulka 3: Nespokojenost dětí s přístupem prarodičů/praprarodičů	36
Tabulka 4: Přínos vztahu dětí a seniorů.....	38
Tabulka 5: Pohled rodičů na dnešní seniory	40
Tabulka 6: Kontakt dětí s prarodiči, případně praprarodiči.....	66
Tabulka 7: Frekvence setkávání dětí a rodinných seniorů.....	66
Tabulka 8: Postoj rodičů k nabízené pomoci.....	66
Tabulka 9: Nejvíce oceňované formy pomoci od rodičů/prarodičů	67
Tabulka 10: Zájem prarodičů/praprarodičů o hlídání vnoučat	67
Tabulka 11: Spokojenost rodičů s přístupem k dětem v době hlídání	67
Tabulka 12: Nejčastější společné činnosti	68
Tabulka 13: Spokojenost dětí ve společnosti prarodičů/praprarodičů.....	68
Tabulka 14: Posouzení přínosu společného času.....	69
Tabulka 15: Senioři jako nositelé tradic v rodině a společnosti	69
Tabulka 16: Pomoc seniora v domácnosti	69
Tabulka 17: Význam setkávání s ostatními seniory mimo rodinu pro děti	70
Tabulka 18: Podpora vztahu dětí k seniorům	70
Tabulka 19: Možnosti setkávání dětí předškolního věku se seniory	71
Tabulka 20: Reakce dítěte na bezprostřední kontakt s cizím seniorem.....	71
Tabulka 21: Mezigeneračních aktivity v mateřské škole.....	72
Tabulka 22: Informovanost o možnostech pomoci od seniorů.....	72
Tabulka 23: Využití možnosti spolupráce s cizím seniorem	72

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník.....	58
Příloha P II: Tabulky analyzovaných dat.....	66

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vztah dětí předškolního věku k seniorům z pohledu rodičů

Vážení rodiče,

jmenuji se Simona Hudíková a jsem studentkou 3. ročníku oboru Učitelství pro mateřské školy na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně.

Dovoluji si Vás oslovit se žádostí o vyplnění dotazníku, který slouží jako podklad k výzkumu mé bakalářské práce, zabývající se pohledem rodičů na vztah dětí předškolního věku a seniorů.

Vaše odpovědi proto vztahujte pouze k těm z Vašich dětí, které jsou v předškolním věku, tj. 3–6 (7) let a na prarodiče případně praprarodiče, kteří splňují označení senior, ve věku 60+.

Vzhledem k tomu, že výzkum je zaměřen na vztah dětí předškolního věku a seniorů, prosím o vyplnění dotazníku i v případě, že prarodiče nebo praprarodiče ve věkové kategorii 60+ nemáte.

Pro získání relevantních dat chci požádat o vyplnění dotazníku oba rodiče. Odpovědi vztahujte, pokud to bude možné, ke svým vlastním rodičům.

Výběr aktivit v dotazníku je uvažován v době bez současných protiepidemických opatření.

Data získaná z tohoto dotazníku jsou anonymní a budou použita pouze pro účely vypracování mé bakalářské práce.

Předem děkuji za Váš čas, který věnujete vyplnění dotazníku.

Vztah dětí předškolního věku k seniorům z pohledu rodičů

1 Mají Vaše děti prarodiče v seniorském věku (60+), praprarodiče případně jiného seniora v rodině?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano, mají a stýkají se Ano, mají, ale nestýkají se Ne, nemají

2 Staráte se současně o Vaše nebo partnerovy rodiče, prarodiče či jiného seniora, kteří z důvodu věku nebo onemocnění potřebují péči druhé osoby?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ano ne příležitostně, nepravidelně, jako výpomoc pečující osobě

3 Jak daleko bydlí prarodiče, praprarodiče Vašich dětí, nebo jiný senior z rodiny?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- žijeme v jedné domácnosti bydlíme v jedné obci, městě vzdálenost je do 100 km (mimo předchozí možnosti) vzdálenost je vyšší než 100 km
- žijí v zahraničí žijí v Domově pro seniory nebo v jiném zařízení a navštěvujeme je

4 Vyhledávají Vaše děti kontakt s prarodiči, případně praprarodiči?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ano málokdy ne

5 Jak často se Vaše děti setkávají s Vašimi rodiči, prarodiči nebo jiným seniorem v rodině?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- denně 4 - 5 krát týdně 1 - 3 krát týdně jednou za dva týdny jednou měsíčně několikrát ročně
- výjimečně

6 Vítáte nabízenou pomoc od rodičů, nebo Vašich prarodičů?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ano, jsme rádi ano, s výhradami ne pomoc není možná vzhledem ke zdravotnímu stavu a/nebo věku rodičů/prarodičů
- rodiče/prarodiče žádnou pomoc nenabízejí ani nejsou ochotni pomoci

7 Jaké formy pomoci od rodičů/prarodičů si ceníte nejvíc?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ vyzvedávání dětí z MŠ	☐ hlídání dětí v době nemoci	☐ hlídání dětí v době prázdnin	☐ doprovod dětí na kroužky
☐ pomoc s pracemi v domácnosti	☐ zorganizování aktivit a program pro děti v jejich volném čase	☐ finanční pomoc	☐ pomoc není možná vzhledem k jejich zdravotnímu stavu
☐ jiné (prosím, vypište konkrétně)	____		

8 Mají prarodiče/praprarodiče zájem o hlídání vnoučat?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ pomáhají každý den	☐ kdykoli se naskytne příležitost	☐ pouze o víkendu	☐ pouze o prázdninách	☐ v době nemoci dětí
☐ pouze příležitostně	☐ ne			

9 Jak jste spokojeni s přístupem prarodičů/praprarodičů k dětem v době, kdy je hlídají?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Spokojen/a Spíše spokojen/a Neposuzuji Spíše nespokojen/a Nespokojen/a Nehlídají

10 Čím bývá nejčastěji vyplněn společný čas prarodičů/praprarodičů a dětí?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ společné práce (např. vaření, práce na zahradě, s dědečkem v dílně)	☐ procházky, výlety, návštěva ZOO	☐ návštěva kina, divadla nebo jiných kulturních institucí (muzea, výstavy)	☐ čtení knih a vyprávění
☐ učí děti cizí jazyk, hru na hudební nástroj	☐ sledování televize	☐ hraní společenských her, karet	☐ sportovní aktivity, kterým se věnují prarodiče/praprarodiče
☐ koníčky, kterým se věnují prarodiče/praprarodiče	☐ společně netráví čas, setkání pouze na krátké návštěvě		
☐ jiné (Prosím, vypište konkrétně):	____		

11 Vnímáte své děti jako spokojené a šťastné ve společnosti prarodičů/praprarodičů?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ano ne nemohu posoudit

12 Co si myslíte, že Vaše dítě na prarodičích/praprarodičích obdivuje?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď v každém řádku*

	souhlasím	spíše souhlasím	nedokážu posoudit	spíše nesouhlasím	nesouhlasím
čas a pozornost, kterou jim věnují	☐	☐	☐	☐	☐
naučí je spoustu nových znalostí a dovedností	☐	☐	☐	☐	☐
dovednosti/ruční práce, kterým se společně věnují	☐	☐	☐	☐	☐
je s nimi zábava a velká legrace	☐	☐	☐	☐	☐
zážitky ze společných výletů	☐	☐	☐	☐	☐
zajímavý program, který pro ně připraví	☐	☐	☐	☐	☐
mají pro ně vždy přichystané překvapení	☐	☐	☐	☐	☐
koupí jim vše, co si přejí	☐	☐	☐	☐	☐
jsou moc hodní, umí utěšit a obejmout	☐	☐	☐	☐	☐
vypráví zajímavé příběhy ze svého dětství a života	☐	☐	☐	☐	☐
dovolí vše, jsou nedůstřední	☐	☐	☐	☐	☐

13 S čím si myslíte, že nejsou děti v přístupu prarodičů/praprarodičů spokojené?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď v každém řádku*

	souhlasím	spíše souhlasím	nedokážu posoudit	spíše nesouhlasím	nesouhlasím
jsou přísní, vyžadují disciplínu	☐	☐	☐	☐	☐
nemají potřebnou energii na aktivní program	☐	☐	☐	☐	☐
stále nemají čas	☐	☐	☐	☐	☐
věnují se raději domácím pracem	☐	☐	☐	☐	☐
jsou často unavení a smutní	☐	☐	☐	☐	☐
jsou k nim nevlídní	☐	☐	☐	☐	☐
mají zdravotní omezení	☐	☐	☐	☐	☐
nerozumí moderním technologiím	☐	☐	☐	☐	☐
nemají trpělivost	☐	☐	☐	☐	☐
jsou přehnaně pořádkumilovní, každá věc má své místo	☐	☐	☐	☐	☐

14 Vnímáte čas, který děti s prarodiči/praprarodiči prožijí, jako přínosný pro děti?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

	ano	spíše ano	nemohu posoudit	spíše ne	ne
Čas vnímám jako přínosný	☐	☐	☐	☐	☐

15 Jaký přínos vidíte ve vztahu dětí a prarodičů/praprarodičů nebo ostatních seniorů?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď v každém řádku*

	souhlasím	spíše souhlasím	nedokážu posoudit	spíše nesouhlasím	nesouhlasím
získání respektu a tolerance k seniorům a zvláštěm seniorského věku	☐	☐	☐	☐	☐
moudrost a životní nadsled	☐	☐	☐	☐	☐
obohaceni o jiný pohled na život	☐	☐	☐	☐	☐
důvěrný kamarád	☐	☐	☐	☐	☐
předávání a udržování rodinných tradic	☐	☐	☐	☐	☐
pozornost a plně věnovaný čas	☐	☐	☐	☐	☐
zpestření a radost běžných dní	☐	☐	☐	☐	☐
získávání nových zkušeností a dovedností	☐	☐	☐	☐	☐
jistota a zázemí v náročných životních situacích (např. rozvod rodičů/úmrtní rodiče)	☐	☐	☐	☐	☐
spojovací článek mezi generacemi v rodině	☐	☐	☐	☐	☐

16 Vnímáte seniory jako nositele tradic v rodině a společnosti?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

	ano	spíše ano	nedokážu posoudit	spíše ne	ne
Senioři jsou nositeli tradic	☐	☐	☐	☐	☐

17 Pomáhá Vám senior v domácnosti?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ ano, prarodiče/praprarodiče (rodinný senior/seniorský pár) s hlídáním dětí	☐ ano, cizí senior/seniorský pár s hlídáním dětí	☐ ano, pomoc s provozem domácnosti prarodiče/praprarodiče, rodinný senior	☐ ano, pomoc s provozem domácnosti cizí senior
☐ ne			

18 Jaký pohled máte na dnešní seniory?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď v každém řádku*

	souhlasím	spíše souhlasím	nedokážu posoudit	spíše nesouhlasím	nesouhlasím
mají spoustu možností k seberealizaci a volnočasovým aktivitám	☐	☐	☐	☐	☐
mají spoustu znalostí a zkušeností	☐	☐	☐	☐	☐
mají velký nadhled a trpělivost	☐	☐	☐	☐	☐
jsou důležitými nositeli tradic v rodině a společnosti	☐	☐	☐	☐	☐
jsou mezičlánkem spojujícím generace	☐	☐	☐	☐	☐
jsou aktivnější, než si pamatují ze svého dětství	☐	☐	☐	☐	☐
jsou neustále zaneprázdnění - nemají čas	☐	☐	☐	☐	☐
jsou sobečtí, myslí především na sebe	☐	☐	☐	☐	☐
neustále si na něco stěžují	☐	☐	☐	☐	☐
jsou nervózní až agresivní	☐	☐	☐	☐	☐
jsou bezohlední, netolerantní	☐	☐	☐	☐	☐

19 Spatřujete význam pro děti v setkávání s ostatními seniory mimo rodinu (soused, prodavač..)?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

	ano	spíše ano	nedokážu posoudit	spíše ne	ne
Setkávání má význam	☐	☐	☐	☐	☐

20 Jak podporujete vztah Vašich dětí k seniorům?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ povídáme si o stáří a seznamujeme děti se specifiky této životní etapy	☐ vlastním pozitivním přístupem ke starým lidem	☐ často navštěvujeme prarodiče/praprarodiče nebo jiného seniora v rodině	☐ děti vedeme k tomu, aby prarodičům/praprarodičům dle svých možností pomáhaly
☐ prarodičům/praprarodičům s dětmi vyrábíme dárečky a přáníčka k různým příležitostem	☐ vlastním příkladem vedeme děti k tomu, aby byly všímavé k seniorům a dle situace pomáhaly (uvolnit místo k sezení, podržet dveře, pomoci s odnesením nákupu, pozdravit atp.)	☐ s dětmi vyrábíme dárečky a přáníčka pro různé příležitosti (soused, známý, senioři v Domově...)	☐ pomáháme známému seniorovi (např. soused) se zajištěním nákupů, drobnou údržbou v bytě, pomoc s úklidem
☐ nepodporuji tyto aktivity			
☐ jiné (Prosím, vyplňte konkrétně) ____			

21 Má Vaše dítě možnost setkávání, při různých příležitostech nebo akcích, i s jinými seniory než pouze s prarodiči/praprarodiči?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- účastní se akcí určených pro prarodiče s vnoučaty, setkávání seniorů, dovolených pro prarodiče a vnoučata
- setkává se pravidelně se seniory v širší rodině
- pouze náhodná setkání
- ne
- jiné (Prosím, vypište konkrétně)

22 Jak Vaše dítě reaguje na bezprostřední kontakt s cizím seniorem?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- bezprostředně a otevřeně, ihned komunikuje
- rádo se zdržuje v blízkosti seniorů
- ostýchá se, ale to je běžná situace při kontaktu s cizími lidmi
- nevšímá si jich
- je na něm vidět strach, ihned pláče

23 Které z níže uvedených mezigeneračních aktivit byste podporovali v Mateřské škole? - za normální situace bez současných omezení

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- témata o stáří probíraná v rámci denních činností dětí s učitelkou (přiblížení problematiky přízpusobené věku dětí)
- docházení seniora do MŠ a čtení knih (např. při poledním odpočinku dětí)
- docházení seniora do MŠ s vyprávěním zážitků z dětství a života (aneb jak to bylo dřív...)
- docházení seniora do MŠ a předávání dovedností (např. šití, kutilství atp.) při společných činnostech
- návštěva Domova pro seniory s krátkým vystoupením
- návštěva Domova pro seniory s dárčky, které děti vyrobily
- pravidelné návštěvy Domova pro seniory a společné tvoření dětí a seniorů
- společné odpoledne plné aktivit se členy místního Klubu důchodců
- nepodporuji žádnou aktivitu
- jiná (Prosím, dopište konkrétně)

24 Slyšeli jste o projektech na pomoc rodinám s dětmi od seniorů mimo rodinu?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- zúčastnili jsme se/účastníme se projektu
- ano, vím e o této možnosti
- ne

25 Využili byste možnost spolupráce s cizí seniorkou nebo seniorským párem v rámci podobného projektu při péči o děti? Například péče o dítě v době nemoci, vyzvedávání odpoledne z MŠ, doprovod dítěte do zájmových aktivit nebo zajištění odpoledního programu pro dítě např. v době Vaší nemoci?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

	ano	spíše ano	nevím	spíše ne	ne
Možnost spolupráce bych využil/a	☐	☐	☐	☐	☐

26 Kolik dětí máte v těchto věkových kategoriích?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď v každém řádku*

	žádné v tomto věku	1 dítě	2 děti	3 děti	4 a více dětí
do 2 let	☐	☐	☐	☐	☐
3 - 6 let	☐	☐	☐	☐	☐
7 a více let	☐	☐	☐	☐	☐

27 Jaký vztah máte k dítěti?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

matka otec

28 Jaký je Váš věk?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

do 29 let 30 - 39 let 40 - 49 let 50 a více let

PŘÍLOHA P II: TABULKY ANALYZOVANÝCH DAT

Dotazníková otázka č. 4

Tabulka 6: Kontakt dětí s prarodiči, případně prarodiči

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Ano	138	92,6
Málokdy	9	6,0
Ne	2	1,4
Σ	149	100

Dotazníková otázka č. 5

Tabulka 7: Frekvence setkávání dětí a rodinných seniorů

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Denně	24	16,1
4–5krát týdně	15	10,1
1–3krát týdně	58	38,9
Jednou za dva týdny	22	14,8
Jednou měsíčně	25	16,8
Několikrát ročně	5	3,3
Výjimečně	0	0
Σ	149	100

Dotazníková otázka č. 6

Tabulka 8: Postoj rodičů k nabízené pomoci

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Ano, jsme rádi	117	78,5
Ano, s výhradami	22	14,8
Ne	1	0,7
Pomoc není možná vzhledem ke zdravotnímu stavu a/nebo věku rodičů/prarodičů	7	4,7
Rodiče/prarodiče žádnou pomoc nenabízejí ani nejsou ochotni pomoci	2	1,3
Σ	149	100

Dotazníková otázka č. 7

Tabulka 9: Nejvíce oceňované formy pomoci od rodičů/prarodičů

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Vyzvedávání dětí z MŠ	49	35,2
Hlídaní dětí v době nemoci	56	40,3
Hlídaní dětí v době prázdnin	88	63,3
Doprovod dětí na kroužky	12	8,6
Pomoc s pracemi v domácnosti	12	8,6
Zorganizování aktivit a program pro děti v jejich volném čase	48	34,5
Finanční pomoc	15	10,8
Pomoc není možná vzhledem k jejich zdravotnímu stavu	0	0
Jiné	18	12,9

Dotazníková otázka č. 8

Tabulka 10: Zájem prarodičů/praprarodičů o hlídání vnoučat

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Pomáhají každý den	11	7,7
Kdykoli se naskytne příležitost	90	63,3
Pouze o víkendu	6	4,2
Pouze o prázdninách	5	3,5
V době nemoci dětí	5	3,5
Pouze příležitostně	35	24,6
Ne	3	2,1
Σ	155	100

Dotazníková otázka č. 9

Tabulka 11: Spokojenost rodičů s přístupem k dětem v době hlídání

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Spokojen/a	79	55,6
Spíše spokojen/a	47	33,1
Neposuzují	14	9,9
Spíše nespokojen/a	1	0,7
Nespokojen/a	0	0
Nehlírají	1	0,7
Σ	142	100

Dotazníková otázka č. 10

Tabulka 12: Nejčastější společné činnosti

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Společné práce (např. vaření, práce na zahradě, s dědečkem v dílně)	102	68,5
Procházky, výlety, návštěva ZOO	83	55,7
Návštěva kina, divadla nebo jiných kulturních institucí (muzea, výstavy)	15	10,1
Čtení knih a vyprávění	69	46,3
Učí děti cizí jazyk, hru na hudební nástroj	5	3,4
Sledování televize	45	30,2
Hraní společenských her, karet	63	42,3
Sportovní aktivity, kterým se věnují prarodiče/praprarodiče	14	9,4
Koníčky, kterým se věnují prarodiče/praprarodiče	20	13,4
Společně netráví čas, setkání pouze na krátké návštěvě	3	2,0
Jiné	7	4,7

Dotazníková otázka č. 11

Tabulka 13: Spokojenost dětí ve společnosti prarodičů/praprarodičů

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Ano	146	98,0
Ne	0	0
Nemohu posoudit	3	2,0
Σ	149	100

Dotazníková otázka č. 12

Tabulka 2 v textu praktické části

Dotazníková otázka č. 13

Tabulka 3 v textu praktické části

Dotazníková otázka č. 14

Tabulka 14: Posouzení přínosu společného času

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Ano	121	81,2
Spíše ano	27	18,1
Nemohu posoudit	1	0,7
Spíše ne	0	0
Ne	0	0
Σ	149	100

Dotazníková otázka č. 15

Tabulka 4 v textu praktické části

Dotazníková otázka č. 16

Tabulka 15: Senioři jako nositelé tradic v rodině a společnosti

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Ano	84	54,2
Spíše ano	56	36,1
Nedokážu posoudit	6	3,9
Spíše ne	7	4,5
Ne	2	1,3
Σ	155	100

Dotazníková otázka č. 17

Tabulka 16: Pomoc seniora v domácnosti

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Ano, prarodiče/praprarodiče (rodinný senior/seniorský pár) s hlídáním dětí	84	54,2
Ano, cizí senior/seniorský pár s hlídáním dětí	3	1,9
Ano, pomoc s provozem domácnosti prarodiče/praprarodiče, rodinný senior	9	5,8
Ano, pomoc s provozem domácnosti cizí senior	0	0
Ne	69	44,5

Dotazníková otázka č. 18

Tabulka 5 v textu praktické části

Dotazníková otázka č. 19

Tabulka 17: Význam setkávání s ostatními seniory mimo rodinu pro děti

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Ano	92	59,4
Spíše ano	34	21,9
Nedokážu posoudit	20	12,9
Spíše ne	8	5,2
Ne	1	0,6
Σ	155	100

Dotazníková otázka č. 20

Tabulka 18: Podpora vztahu dětí k seniorům

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Povídáme si o stáří a seznamujeme děti se specifiky této životní etapy	54	34,8
Vlastním pozitivním přístupem ke starým lidem	87	56,1
Často navštěvujeme prarodiče/ praprarodiče nebo jiného seniora v rodině	98	63,2
Děti vedeme k tomu, aby prarodičům/ praprarodičům dle svých možností pomáhaly	105	67,7
Prarodičům/praprarodičům s dětmi vyrábíme dárečky a přáníčka k různým příležitostem	79	51,0
Vlastním příkladem vedeme děti k tomu, aby byly všímavé k seniorům a dle situace pomáhaly (uvolnit místo k sezení, podržet dveře, pomoci s odnesením nákupu, pozdravit)	107	69,0
S dětmi vyrábíme dárečky a psaníčka pro osamocené seniory k různým příležitostem (soused, známý, seniory v Domově...)	17	11,0
Pomáháme známému seniorovi (např. soused) se zajištěním nákupů, drobnou údržbou v bytě, pomoc s úklidem	10	6,5
Jiné	4	2,6
Nepodporuji tyto aktivity	0	0

Dotazníková otázka č. 21

Tabulka 19: Možnosti setkávání dětí předškolního věku se seniory

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Účastní se akcí určených pro prarodiče s vnoučaty, setkávání seniorů, dovolených pro prarodiče a vnoučata	16	10,3
Setkává se pravidelně se seniory v širší rodině	56	36,1
Pouze náhodná setkání	89	57,4
Ne	6	3,9
Jiné	4	2,6

Dotazníková otázka č. 22

Tabulka 20: Reakce dítěte na bezprostřední kontakt s cizím seniorem

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Bezprostředně a otevřeně, ihned komunikuje	68	43,9
Rádo se zdržuje v blízkosti seniorů	9	5,8
Ostýchá se, ale to je běžná situace při kontaktu s cizími lidmi	70	45,2
Nevšímá si jich	8	5,1
Je na něm vidět strach, ihned pláče	0	0
Σ	155	100

Dotazníková otázka č. 23

Tabulka 21: Mezigeneračních aktivity v mateřské škole

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Témata o stáří probíraná v rámci denních činností dětí s učitelkou (přiblížení problematiky přizpůsobené věku dětí)	46	29,7
Docházení seniora do MŠ a čtení knih (např. při poledním odpočinku dětí)	100	64,5
Docházení seniora do MŠ s vyprávěním zážitků z dětství a života (aneb jak to bylo dřív...)	94	60,6
Docházení seniora do MŠ a předávání dovedností (např. šití, kutilství) při společných činnostech	86	55,5
Návštěva Domova pro seniory s krátkým vystoupením	81	52,3
Návštěva Domova pro seniory s dárčky, které děti vyrobily	85	54,8
Pravidelné návštěvy Domova pro seniory a společné tvoření dětí a seniorů	65	41,9
Společné odpoledne plné aktivit se členy místního klubu důchodců	59	38,1
Nepodporuji žádnou aktivitu	5	3,2

Dotazníková otázka č. 24

Tabulka 22: Informovanost o možnostech pomoci od seniorů

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Zúčastnili jsme se/účastníme se projektu	3	1,9
Ano, víme o této možnosti	63	40,7
Ne	89	57,4
Σ	155	100

Dotazníková otázka č. 25

Tabulka 23: Využití možnosti spolupráce s cizím seniorem

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Ano	29	18,7
Spíše ano	28	18,1
Nevím	37	23,9
Spíše ne	49	31,6
Ne	12	7,7
Σ	155	100